

Barnrättsbyrån 2012 – 2013

En svensk pilotverksamhet ur juridiskt och socialt perspektiv.

EMILIA FORSSELL,
LILL TOVE KAPPFJELL-LI
& JOHANNA SCHIRATZKI

En svensk pilotverksamhet ur juridiskt och socialt perspektiv. BARNRÄTTSBYRÅN.

Barnrättsbyrån
bidrar till att barn och ungas
rättigheter blir tillgodosedda – det är vi
våldigt stolta över. Men nu har vi frågat
forskarna: vad håller vi på med egentligen?
Kan ni kolla? Det är precis vad de har gjort
och i handen håller du resultatet.

Barnrättsbyrån 2012 – 2013. En svensk
pilotverksamhet ur juridiskt och socialt
perspektiv är ett samarbete mellan
Ersta Sköndal Högskola och
Ersta diakoni.

BARNRÄTTSBYRÅN.

Klart att det borde finnas en oberoende organisation dit enskilda barn och unga kan vända sig för råd, stöd och praktisk hjälp med rättighetsfrågor! Så tänkte Ersta diakoni och tog det modiga steget att starta en pionjärverksamhet från grunden.

På hösten 2011 öppnades dörrarna till Barnrättsbyrån och barnen och ungdomarna, eller ungarna (som vi kärleksfullt brukar kallar dem), hittade hit direkt. Sedan dess har de låtit oss hänga med i deras liv, ibland en kort stund och ibland i flera år.

Vi kunde ett och annat om socialt arbete, samtalsmetod, anknytnings-teori, juridik, barnkonventionen och mänskliga rättigheter. Det var nödvändig kunskap, men bara en bråkdel i jämförelse med det vi fått lära oss av våra ungar. De visar vägen, vi går bakom och bredvid. Ibland viskar vi i deras öra så att de kan höja sina röster, ibland höjer vi rösten så att de ska slippa. Vi lyssnar, pratar, skriver och följer med till läskiga, allvarliga och avgörande rum. Det kan vara domstolar, flykting-förvar eller barndomshem man avvisats från, kontor där man inte blivit lyssnad till. Tillsammans gör vi rummen mindre hotfulla och förhoppningsvis mer hoppfulla. Vi bidrar till att enskilda barn och ungas rättigheter blir tillgodosedda och det är vi väldigt stolta över.

Så var det på Barnrättsbyrån när vi startade och så är det nu. Vi rör oss framåt. Tror vi. Men ibland måste vi kolla att det stämmer. Och nu har vi frågat forskarna: vad håller vi på med egentligen? Kan ni kolla? Det är precis vad de gjort och i handen håller du resultatet.

Nu fortsätter Barnrättsbyrån i sin egen organisation med målet att skapa en ny samhällsfunktion i Sverige. Och den här rapporten kommer att ligga till grund för vårt fortsatta arbete.

Stockholm i mars 2015

Elin, Maria och Ida

Innehålls- förteckning

Inledning och bakgrund	5
Om Barnrättsbyråns verksamhet	8
Något om andra barnrättsaktörer	9
Anknytningsteori och advocacy	12
Studiens syfte och genomförande	16
Sammanfattning, Unga om barnrättsbyrån	22
Sammanfattning, Rättighetsindex	24
Personalens perspektiv på Barnrättsbyrån	27
Verksamheten i förhållande till måldokument	41
Unga om Barnrättsbyrån	45
Rättighetsindex	87

Vi vill rikta vårt varma tack till alla barn och ungdomar vi har äran och glädjen att arbeta på uppdrag av. Vi vill tacka alla våra yrkesverksamma samarbetspartners som ser till att vi rör uppdragen i hamn tillsammans med ungarna. Vi vill tacka Ersta diakoni som gjort Barnrättsbyrån till verklighet och våra finansiärer World Childhood Foundation, Arvsfonden, Stockholms stad, Gälöstiftelsen, Reach for Change, Erikshjälpen, stiftelsen Einar Belvén, stiftelsen Prins Gustaf Adolf och Prinsessan Sibyllas Minnesfond, stiftelsen Oscar Hirsch Minne, Timmermansorden, Nacka och Botkyrka kommun och alla andra som varit med och bidragit på olika sätt. Vi vill också tacka Jonas Söderlund och Soma Catomeris, två f.d. barnombud på Barnrättsbyrån som båda satt sin prägel på verksamheten.

Inledning och bakgrund

Det här är en avrapportering av en studie om Barnrättsbyrån i Stockholm, som genomfördes 2013-2014 av forskarna vid Ersta Sköndal högskola Johanna Schiratzki, professor i välfärdsrätt och Emilia Forssell, fil.dr. i socialt arbete tillsammans med jurist kandidat Lill-Tove Kappfjell-Li, Stockholms universitet. Johanna Schiratzki ledde studien, som genomfördes på uppdrag av Barnrättsbyrån. Uppdraget inrymde två delmoment; för det första att undersöka hur Barnrättsbyråns verkar (både konkret och relativt andra aktörer) och hur unga som kommer dit upplever och värderar verksamheten, för det andra att kartlägga vilka rättigheter barn och unga söker Barnrättsbyråns stöd för att driva. I detta ligger att: a) undersöka hur Barnrättsbyråns målbeskrivningar och arbetsmetoder korresponderar med hur verksamheten upplevs av besökande ungdomar; b) synliggöra hur Barnrättsbyråns arbetsmetoder och verksamhet kan betraktas i jämförelse med organisationer med liknande verksamhet, c) att kartlägga för vilka rättsfrågor som barn och unga behöver söka stöd för att få dessa tillgodosedda.

De konkreta frågeställningar som har behandlats är följande:

1. Hur uppfattas verksamheten av ungdomar?
2. Vilka rättigheter söker barn och unga Barnrättsbyråns stöd för att få förverkligade?
3. Vilka är verksamhetens viktigaste utmaningar enligt personal vid Barnrättsbyrån?
4. Hur relaterar verksamheten till de målsättningar som Barnrättsbyrån formulerat?

Genom kartläggningen av vilka rättsfrågor som barn och unga söker Barnrättsbyråns stöd för både granskas Barnrättsbyråns verksamhet, och tydliggörs på vilka områden som det förekommer att offentliga aktörer (stat, kommun och landsting) brister i implementeringen av FN:s konvention om barns rättigheter (barnkonventionen) och andra rättigheter för barn enligt svensk lagstiftning.

”

**Jag kände mig trygg.
Jag hade hamnat i rätt händer.
Dom tog situationen på allvar.”**

Ur intervjun: *Unga om Barnrättsbyrån*

Om Barnrättsbyråns verksamhet

Barnrättsbyrån startade i september 2011 som en pilotverksamhet för genomförandet av barns lagstadgade rättigheter. Den är Sveriges första öppna verksamhet som erbjuder enskilda barn och unga mellan 0 och 21 år praktisk hjälp, ombudsmannaliknande stöd och rådgivning för syftet att hävda sina rättigheter och navigera i samhällets olika offentliga stödsystem. Fram till 31 december 2014 har Barnrättsbyrån varit en del av Ersta Diakoni, en ideell organisation vars verksamhet vilar på kristen grund.

Barnrättsbyråns utgångspunkt är att barn och unga på många sätt har svårt att få sina lagstadgade rättigheter tillgodosedda i konkreta frågor, implementeringen av barnkonventionen och det svenska barnrättsperspektivet till trots.

Något om andra barnrättsaktörer

I Sverige finns ingen offentlig instans som har i uppdrag att konkret stötta barn i enskilda ärenden av juridisk natur. Däremot finns det en rad andra typer av aktörer som på skilda sätt arbetar med barns rättigheter. På internationell nivå kan nämnas *The Child Rights International Network* (CRIN) som definierar sig som en "global research, policy and advocacy organisation". I likhet med Barnrättsbyrån är CRIN:s verksamhet baserat på FN:s barnkonvention och "advocacy" (företrädarskap; se nedan). Till skillnad från Barnrättsbyrån arbetar man inte med enskilda besökande barns rättigheter utan med att påverka politiskt och samarbeta med partnerorganisationer. Inom den Europeiska unionen (EU) pågår ett omfattande arbete för att inom ramen för "The EU Agenda for the Rights of the Child" slå vakt om barns rättigheter så som de kommer till uttryck i Lissabonfördraget och den Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna.

På nationell svensk nivå arbetar en rad organisationer inom idéburen sektor på skilda sätt med barns rättigheter (flera av dessa är verksamma internationellt). Alla tar sin utgångspunkt i FN:s barnkon-

vention. Ingen annan än Barnrättsbyrån sysslar dock med ställföreträdarskap för enskilda barn som för att få sina behov tillgodosedda behöver hjälp i myndighetskontakter och liknande. För ett antal organisationer är verksamheten också begränsad avseende vilka frågor man engagerar sig i. Det gäller exempelvis Adoptionscentrum, ECPAT (mot barnsexhandel), IPA – Barns rätt till lek, Nobab (för barns och ungas rätt och behov inom hälso- och sjukvård), OMEP (för alla barns rätt till skolgång), Riksförbundet Hem och skola, liksom olika organisationer för barn med funktionsnedsättningar som Föreningen för Hörselskadade och Döva Barn med Familjer, Hjärtebarnsförbundet och Riksförbundet FUB (för barn, unga och vuxna med utvecklingsstörning). Andra organisationer har en tydlig religiös profil, som Equmenia, Salt, Svenska kyrkan och Frälsningsarmén. Stadsmissionen, som har rötter i den kristna tron men framhåller ”en självklar öppenhet för olika livsåskådningar”, har en omfattande social verksamhet med unga i fokus. Stadsmissionen erbjuder stödsamtal – individuella eller i grupp, ombudsmannaskap, nätverksarbete, föräldrautbildning samt ekonomisk rådgivning och stöd. Exempel på organisationer som är religiöst obundna och vars verksamhet inte är begränsade till vissa frågor är Rädda Barnen, som ägnar sig åt såväl påverkansarbete som rådgivning till enskilda. Hit hör också BRIS (Barnens Rätt I Samhället), som i likhet med Barnrättsbyrån arbetar både brett och med individuell rådgivning. Till skillnad från Barnrättsbyrån erbjuder BRIS inga fysiska möten utan rådgivningen ges via telefon, mejl och chatt. Också Röda Korsets ungdomsförbund har en jourtelefon, för unga upp till 25 år. Till organisationer vars uppdrag begränsas av målgruppernas könstillhörighet och erfarenheter hör Maskrosbarn liksom Sveriges Kvinno- och tjejjourers Riksförbund. Maskrosbarn vänder sig till barn och unga vars föräldrar missbrukar eller mår psykiskt dåligt. Maskrosbarn erbjuder kurativt stöd samt sociala aktiviteter men inte juridisk vägledning. Sveriges Kvinno- och tjejjourers Riksförbund vänder sig endast till den som definierar sig som tjej och är mellan 13 och 20 (i praktiken ”20 plus”). Här erbjuds, i likhet med inom Barnrättsbyråns verksamhet,

personliga möten och att någon från jouren följer med till exempel vid polisförhör.

På statlig nivå kan nämnas Barnombudsmannen, som är en myndighet **med uppdrag att företräda barns och ungas rättigheter och intressen utifrån FN:s konvention om barnets rättigheter, barnkonventionen.** FN:s Barnkommitté har dock riktat kritik mot Sverige för att Barnombudsmannen inte har möjlighet att stödja barn genom att driva enskilda ärenden. Barn- och elevombudet (BEO), däremot, är en del av statliga Skolinspektionen och har möjlighet att driva individuella barns och ungas mål om skadestånd pga. kränkningar i skola och förskola.

I kommuner och landsting förekommer vidare i viss utsträckning lokala barn- och ungdomsombud. År 2012 fanns sådana i åtta av 290 kommuner. (Dessa ombud har ingen direkt koppling till den nationella myndigheten Barnombudsmannen.) Organisatoriskt tillhör vissa av ombuden en särskild förvaltning inom kommunen, andra sorterar under kommunledningsförvaltningen och rapporterar direkt till Kommunstyrelsen. Några arbetar fristående, med bidrag från kommunen. Uppdraget som barn- och ungdomsombud kan ingå som en del i en ordinarie tjänst. Vissa barn- och ungdomsombud arbetar heltid.¹ Också utformningen av uppdraget varierar, men generellt tycks det handla om att förmedla information – snarare än att erbjuda ställföreträdarskap.² Gemensamt för de lokala barnombuden är att deras uppdrag inte omfattar unga som har fyllt 18 år.

¹ www.barnombudsmannen.se/nyheter/2012/1/lokala-barn--och-ungdomsbud-vill-bli-fler/

² T.ex. www.boiu.se, <http://www.botkyrka.se/Ung/paverka/barnombudsmannen>; www.vasteras.se/forskolaskola/tryggskola/Sidor/barnombud.aspx; www.strangnas.se/sv/Kommun-och-politik/Barnombudsmannen/; www.simrishamn.se/sv/barn-utbildning/Information/barnombudsmannen/

Anknytningsteori och advocacy

Barnrättsbyråns verksamhet har utformats med brittiska *Kids Company* som förebild. Kids Company grundades år 1996 och erbjuder verksamheter för utsatta barn i London och Bristol¹. Arbetet där utgår från dels anknytningsteori (betydelsen av en nära relation lyfts fram för att den tillit ska uppstå som anses som nödvändig i behandlingsarbete), dels ”advocacy” och ”empowerment”.² **Advocacy** kan ungefärligen översättas med att **företräda** medan empowerment handlar om att stärka människors **egenmakt**.

Kortfattat innebär det faktum att Kids Company är en förebild för Barnrättsbyrå att man även där strävar efter att bygga en tillitsfull relation med de barn som tar kontakt. Barnet får en egen kontaktperson på byrån. Det stöd som sedan ges ska vara **individuellt utformat** efter det hjälpsökande barnets personliga behov. Barnrättsbyrå utgår från en **samarbetsbaserad problemlösning** där barnet och kontaktpersonen tillsammans söker lösa barnets problem. Särskilt vikt läggs vid att barnet

¹ Gaskel, C. (2008). *Kids Company Helps with the Whole Problem*. London: Kids Company.

² Oliver, J., Dalrymple C. (2008). *Developing Advocacy for Children and Young People: Current Issues in Research, Policy and Practice*, Jessica Kingsley Publishers.

ska få möjlighet att uttrycka sina egna idéer och tankar. Från personalens sida krävs vidare ett **personligt engagemang** vid sidan av nödvändig erfarenhet och kunskap kring barn och barns rättigheter, liksom kunskaper om hur man kan åstadkomma ett gott bemötande. Personalen vid Barnrättsbyrå har utbildningar som endera socionom, statsvetare eller jurist. Syftet med detta är att kunna ge barnen som kommer dit ett brett stöd baserat på en mångfacetterad kunskap.

Barnrättsbyrå i Sverige arbetar, som redan framgått, relationsbaserat. Oaktat detta valde de i samband med starten 2011 att fokusera arbetet på juridiska rättigheter, inklusive utvecklande av företräderskap. Den primära uppgiften för Barnrättsbyråns medarbetare är att analysera vilka myndigheter som svarar för de frågor som kontaktande barn behöver hjälp med samt att stötta och eventuellt företräda dem i myndighetskontakter. Önskan var att med detta se ”(...) Ersta (...) gå i frontlinjen för ett nytänkande och ett mer unikt sätt att arbeta med barn och unga i utsatta situationer”.¹

När ett barn kommer till Barnrättsbyrå får det först berätta om sin situation. Därefter formulerar kontaktpersonen och barnet tillsammans vad barnet vill ha hjälp med och de diskuterar hur Barnrättsbyrå kan bistå. Det kan gälla att:

- hjälpa till med att etablera kontakt med myndigheter och organisationer som har ansvar för barns välfärd och utveckling; exempelvis socialtjänst, skola, BUP eller fritidsverksamheter,
- förmedla kontakt till juridiska ombud,
- fungera som barnets egen stödperson i kontakt med myndigheter,
- följa med barnet på möten,
- berätta och förklara för barn vilka rättigheter de har,
- stödja och samtala med barn som saknar fungerande vuxenkontakter.

¹ Wernquist Roberts E. (2010). Ersta Barnrättsbyrå – *En satsning för barn och unga som idag faller mellan stolarna*, Ersta diakoni.

Barnrättsbyråns kontakter med barn och unga resulterar ofta i ett uppdrag av juridisk natur. Man agerar som barnets ombud, rådgivare och samtalspartner. Vid sidan av detta arrangerar Barnrättsbyrån också sociala aktiviteter, utan direkt samband med uppdragen som ombud och rådgivare. Av Barnrättsbyråns hemsida framkommer vidare att Barnrättsbyrån, i enlighet med 14 kap. 1 § socialtjänstlagen, anmäler misstankar om barnmisshandel, övergrepp m.m. till behörig socialtjänst.

Verksamhetens egenformulerade uppdrag sammanfattas i fem punkter (Rapport Barnrättsbyrån 2010:45):

1. Arbeta på uppdrag av barn och unga.
2. Genom ombudsmannaskap stå på barnets sida och fungera som en länk mellan barn, vuxna och samhället.
3. Informera barn och unga om deras rättigheter.
4. Samarbeta med andra myndigheter och ideella aktörer.
5. Föra vidare kunskapen i debatten för att förbättra barn och ungas livsvillkor.

Tre punkter lyfts fram som grundpelare för arbetet:

1. Relationen – genom en genuin relation mellan ombud och barn kan vi förmedla hopp och skapa och skapa förändring.
 2. Personligt engagemang hos personalen.
 3. Individuellt utformat stöd – alla barn är olika och ska bemötas som individer och därför skiljer sig också insatserna åt
- (Rapport Barnrättsbyrån 2010).

En konkret målsättning vid starten var att under verksamhetens första år bistå 50 barn med ombudsarbete och ytterligare 50 barn med informellt kortvarigt stöd. Under den tvåårsperiod som studien av Barnrättsbyrån har genomförts har man haft runt 70 statistikförda besökare, dokumenterade genom individuella anonyma anteckningar. Barnrättsbyrån har haft kontakt med varje enskild besökare vid i genomsnitt 10 tillfällen. (Se vidare bilaga 2).

Studiens syfte och genomförande

Syftet med studien i sin helhet, som redovisas i det följande, var att undersöka Barnrättsbyråns konkreta verksamhet för att tillgodose barns och ungas formella rättigheter, vilka enligt Barnrättsbyråns medarbetare i realiteten ofta negligeras i andra sammanhang. I rapportens slutavsnitt för vi en diskussion om just detta, med utgångspunkt i de mål som Barnrättsbyrån formulerat för sin verksamhet och som framgår ovan.

Studien om Barnrättsbyrån har etikprövats i sin helhet (EPN 2013/5:5). Forskningsuppdraget omfattar två primärempiribaserade huvudmoment rörande dels **berörda aktörers erfarenheter och upplevelser av verksamheten** – främst besökande ungdomar men också personal (en intervjustudie), dels frågan om **vilka rättigheter** för barn som Barnrättsbyrån medverkat till att förverkliga (en dokumentstudie).

Den socialvetenskapliga delen av studien omfattar fokusgruppsintervjuer med sammanlagt tio ungdomar (fem flickor och fem pojkar) och tre individuella personalintervjuer. För fokusgruppsintervjuerna erbjöds samtliga barn och ungdomar över 15 år som hade kontakt

med Barnrättsbyrån under perioden 13020 – 130630 att medverka och berätta om sina erfarenheter av och reflektioner om bemötande och insatser vid Barnrättsbyrån. Tre fokusgruppsintervjuer med unga genomfördes. Urvalet begränsades till deltagare som fyllt 15 år på grund av forskningsetiska överväganden och skäl som har att göra med studiens genomförbarhet. Intervjuer med unga under 15 år skulle ha blivit svåra att genomföra då det enligt lagen (2003:460) om etikprövning krävs att vårdnadshavare å barnets vägnar samtycker till eventuellt deltagande i forskningsprojekt. Vi kunde inte utgå ifrån att Barnrättsbyråns besökare vill involvera sina vårdnadshavare i kontakterna där. Vi antog också att det bland de barn som söker stöd hos Barnrättsbyrån finns de som har vårdnadshavare vilka av skilda orsaker inte kan assistera dem. Sammanfattningsvis bedömde vi att det skulle kunna bli svårt att inhämta de samtycken som fordras för att kunna intervjua personer under 15 år.

En dokumentdelstudie ligger till grund för den barnrättsvetenskapliga delen av undersökningen.¹ Den omfattar ett urval om knappt hälften av de anonymiserade journalerna vid Barnrättsbyrån.

Frågeställningar och textens disposition:

- **Hur uppfattas verksamheten av ungdomar?** Detta undersöktes genom en kvalitativ intervjubaserad undersökning som sammanfattas nedan och redovisas i sin helhet i bilaga 1. Emilia Forssell, fil. dr i Socialt arbete genomförde och redovisar delstudien om ungdomars erfarenheter av Barnrättsbyrån.
- Vilka rättigheter söker barn och unga Barnrättsbyråns stöd **för att få förverkligade?** Denna frågeställning redovisas i sin helhet i bilaga 2 *En kartläggning av Barnrättsbyråns verksamhet – genom upprättandet av*

¹ *Barnrättsbyråns verksamhet – genom upprättandet av ett rättighetsindex*, som har utarbetats av juris kandidat Lill Tove Kappfjell-li. Bilaga 2 publiceras elektroniskt på Barnrättsbyråns hemsida www.barnrattsbyran.se, bilaga 3 nedan. Det är en redigerad version av Kappfjell-lis examensarbete på juristprogrammet, Stockholms universitet 2013. Kappfjell-li L.T. (2013). *En granskning av Barnrättsbyråns verksamhet – genom upprättandet av ett Rättighetsindex*, Examensarbete juristlinjen, Stockholms universitet.

ett rättighetsindex, som har utarbetats av juris kandidat Lill Tove Kappfjell-li. Bilaga 2 publiceras elektroniskt på Barnrättsbyråns hemsida, www.barnrattsbyran.se.¹ nedan

- **Vilka är verksamhetens viktigaste utmaningar enligt personal vid Barnrättsbyrån?** Kvalitativa intervjuer med de tre medarbetare som var i tjänst sommaren 2013 genomfördes av Emilia Forssell. Resultatet redovisas i eget avsnitt.
- **Hur relaterar verksamheten till de målsättningar som Barnrättsbyrån formulerat?** Denna övergripande frågeställning diskuteras av Johanna Schiratzki i det avslutande avsnittet.

Om rättigheter

Barnrättsbyråns verksamhet syftar till att barns rättigheter enligt barnkonventionen ska kunna förverkligas. I Barnrättsbyråns eget material² diskuteras inte vad en rättighet, för barn, kan eller bör vara. I ljuset av det starka politiska stöd som barns rättigheter för närvarande tycks ha, inte minst att döma av utrymmet i offentlig debatt, är detta kanske inte förvånade. I denna, dominerande diskurs uppfattas fler lagstadgade rättigheter för barn definitionsmässigt som bättre för barn.³ I andra sammanhang har en kritisk analys av vad barnrättigheter står, för vilka konsekvenser de får och i vilka sammanhang de tillämpas efterlysts.⁴ Kritiken kan ses i ljuset av att de många rättigheter som barnkonventionen omfattar kan uppfattas som svårtolkade och i delar motsägelsefulla. Eller som det har uttryckts; barnkonventionen rymmer ”mycket konsensus av liten substans”.⁵

¹ Se föregående fotnot.

² Wernquist Roberts a.a. s. 23.

³ Reynaert m.fl. a.a.

⁴ Suman K. (2013). Social rights and the United Nations – Child Rights Convention (UN-CRC): Is the CRC a help or hindrance for developing universal and egalitarian social policies for children's wellbeing in the 'developing world', *The International Journal of Children's Rights* (13) 2013 616–628.

⁵ An-Naim A.A. (1994) Cultural Transformation and Normative Consensus on the Best Interests of the Child” (in Alston P. (ed.), *The Best Interests of the Child*), Clarendon Press.

Ett sätt att förstå barns rättigheter på är att dela in dem i tre kategorier. Vilka utgörs av:¹ Rättigheter som syftar till att barnet i jämförelse med vuxna inte ska diskrimineras t.ex. vad gäller sociala rättigheter som bostad, rättigheter som är integrerade i föräldrarnas och slutligen rättigheter *sui generis*, dvs. rättigheter som kan ses som unika för barn. Rättigheter för barn som är integrerade i föräldrarnas formuleras ofta som skydd för familjen. Understrykas bör att barns rättigheter, oavsett vilken kategori de tillhör, vanligen är symboliska i den bemärkelsen att barnet inte själv kan genomdriva dem utan stöd av antingen vårdnadshavare eller det offentliga.

Några metodologiska reflektioner

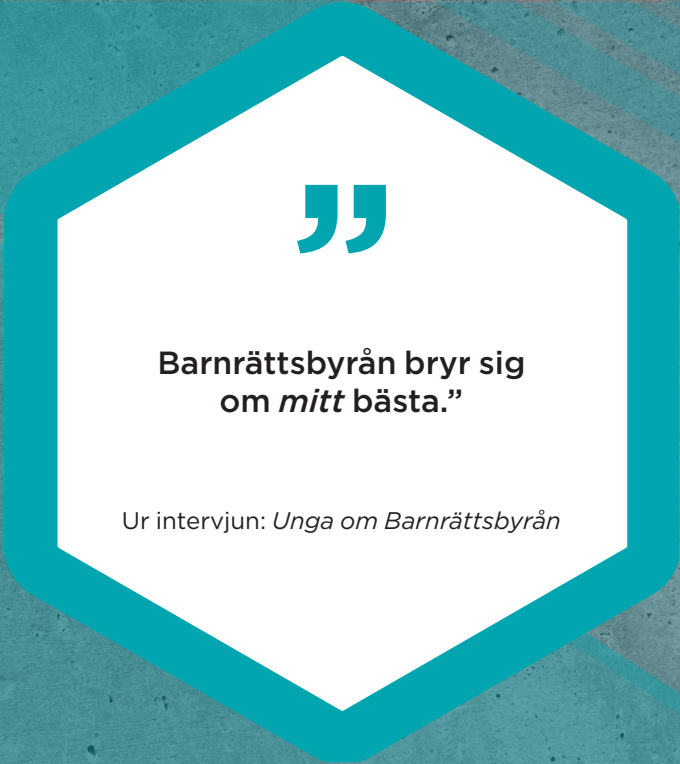
Forskningsprojektet har inte omfattat intervjuer med barn som sökt stöd men avvisats, men vi antar att erfarenheter hos sådana unga skulle kunna modifiera de här annars så alltigenom positiva bilder som intervjuerna ger. Det förekommer vidare, om än inte ofta, att barn och unga tar en första kontakt men sedan inte återkommer. Vi vet inte varför så sker i individuella fall, men en tolkning är att Barnrättsbyrån kan vara olika bra på att möta olika former av utsatthet så att barn med viss problematik inte upplever att Barnrättsbyrån passar just dem.

Forskningsprojektet har inte heller omfattat någon analys av hur Barnrättsbyråns verksamhet uppfattas av andra aktörer. Ett av verksamhetens uppdrag är dock att samarbeta med myndigheter och andra ideella aktörer. Av de sammanställningar som Barnrättsbyrån upprättat framkommer att så sker i stor utsträckning. Den myndighet som har det övergripande ansvaret för barn och unga är socialtjänsten. Barnrättsbyrån har en omfattande kontakt med socialtjänsten i en rad stadsdelar och kommuner främst i Storstockholm. Bland myndighetskontakterna märks också bl.a. Skolverket, Länsstyrelsen, Sveriges kommuner och landsting, Arbetsförmedlingen, Vårdanalys och Barnombudsmannen. Bland kontakter med idéburen sektor märks Stadsmissionen i bl.a. Stockholm, BRIS, ECPAT, Rädda barnen, Internationella juristkommissionen och Fryshuset. Till detta kommer representanter

¹ Schiratzki J. (1997). *Vårdnad och vårdnadstviser*, Norstedts Juridik s. 129.

för näringsliv, privat verksamhet, partipolitiska grupper samt förtroendevalda inom Riksdag och kommuner m.fl.

Uppdraget genomfördes under knappt fem arbetsmånader fördelade över en tvåårsperiod 2013–2014. En studerande vid juridikprogrammet på Stockholms universitet har skrivit sitt examensarbete inom ramen av projektet.¹ Forskningen finansierades av Ersta Diakoni som är en av tre delägare till Ersta Sköndal högskola AB och fram till 2014-12-31 huvudman för Barnrättsbyrån.

”

Barnrättsbyrån bryr sig
om *mitt* bästa.”

Ur intervjun: *Unga om Barnrättsbyrån*

¹ Kappfjell-li L.T. (2013). *En granskning av Barnrättsbyråns verksamhet - genom upprättandet av ett Rättighetsindex*, Examensarbete juristlinjen, Stockholms universitet.

Sammanfattning

*av delstudien om ungdomars erfarenheter av Barnrättsbyrån
(bilaga 1.)*

Fokusgruppsintervjuerna handlade om hur unga upplever sina kontakter med Barnrättsbyrån. Exempelen som lyftes fram inledningsvis avspeglar två prototypiska livssituationer hos Barnrättsbyråns besökare som framträdde i fokusgruppsintervjuerna: En svenskfödd flicka med skol- och familjeproblem, självskadebeteenden och med erfarenheter av många olika hjälparbetare som skolkuratorer, psykologer och socialsekreterare. En ensamkommande flyktingpojke som i efterhand får hit delar av sin familj och är den enda i familjen som talar svenska eller känner till något om det svenska samhället. Han tillåts dock inte kommunicera med socialtjänsten å familjens vägnar. Socialtjänsten i olika kommuner gör olikartade bedömningar och fattar därför olika beslut i delfrågor som sammantaget gör pojkens och hans familjs situation svårbegriplig och omöjlig att hantera. Dessa två prototypiska fall lyftes fram för att illustrera det faktum att ungdomarna som kom till tals i fokusgruppsintervjuerna visserligen kan leva under på ytan mycket olikartade

villkor, men de delar erfarenheter av svåra livsförhållanden och ett behov av såväl socialt som psykologiskt och praktiskt stöd.

De unga besökarna på Barnrättsbyrån har ofta hittat vägen dit med hjälp av vänner eller olika hjälporganisationer i civilsamhället, men också genom uppmaning av socialsekreterare – något som diskuteras mer nedan. Vidare har ungdomarna gemensamma erfarenheter av att känna sig övergivna av och kritiska mot myndighetsrepresentanter inom socialtjänsten och andra myndigheter. De upplever att de, trots påtagliga hjälpbehov, har mötts av ointresse. De vittnar också samfällt om känslor av uppgivenhet som en följd av detta. De erfor det första mötet, och kontakten därefter, med Barnrättsbyrån som ett ljus i mörkret – plötsligt var de lyssnade till och kände sig respekterade. Barnrättsbyrån upplevs som lättillgänglig, lokalerna välkomnande och trivsamma. Här finns inga administrativa hinder för kontakten att tala om. Genom att genast svara i telefonen och alltid finnas på plats, och genom att ofta höra av sig uppfattas medarbetarna på Barnrättsbyrån signalera att de bryr sig om de unga. Ungdomarna delade med sig av många berättelser om Barnrättsbyråns konkreta, inkluderande och flexibla arbetssätt och hur detta uppfattas signalera såväl genuin omsorg som respekt för dem, och förmedla en känsla av trygghet. Det var mycket vanligt att de unga på olika sätt jämförde bemötandet vid Barnrättsbyrån med andra aktörers, och betonade de stora skillnaderna till de andras nackdel.

Sammanfattning

av den barnrättsliga dokumentdelstudien.

En kartläggning av Barnrättsbyråns verksamhet – genom upprättandet av ett rättighetsindex (bilaga 2 av Lill Tove Kappfjell-li publicerad på Barnrättsbyråns hemsida samt bilaga 3.)¹

Den barnrättsvetenskapliga delstudien påvisar en stor bredd när det gäller vilken lagstiftning som Barnrättsbyrån arbetar med och vilka uppdrag barn och unga ger Barnrättsbyrån. Den visar också att arbetssättet att genom ombudsmannaskap stå på barnets sida är framgångsrikt i det att det ofta leder till förändringar.

Rättighetsindexet (bilaga 3) visar att Barnrättsbyråns verksamhet sett till antalet rättsfrågor är mycket omfattande. Frågorna gäller allt från barns rättigheter i asylprocessen till barns rättigheter i vårdnadsärenden. Den största gruppen anknyter till socialtjänstlagen (2001:453) och nästa grupp till utlänningslagen (2005:716) och den tredje gruppen anknyter till flertal andra författningar. Dessa övriga ärenden gäller både

hälso- och sjukvårdslagen (1982:763), skollagen (2010:800), bestämmelser om vårdnad i föräldrabalken (1949:381) samt lag (1993:387) om skydd och stöd till vissa funktionshindrade (LSS), och adoptionslagstiftning. Samtliga ärenden berörs av socialtjänstlagen i någon mån. Det finns ett ärende som skiljer sig från de andra då det handlar om ett glapp mellan lagen (2001:82) om svenskt medborgarskap och folkbokföringslagen (1991:481). Rättsfrågorna rör drygt hälften av alla artiklarna i barnkonventionen. Av rättighetsindexet framgår också att Barnrättsbyråns verksamhet omfattar många svenska författningar, närmare bestämt 17 författningar. Det är således ett omfattande rättsligt material som personalen på Barnrättsbyrån har att förhålla sig till när de utreder barnens rättsfrågor. Motsatsvis är det inom ett stort antal rättsområden som det offentliga barnskyddet brister. Som exempel kan nämnas barnets rättigheter enligt socialtjänstlagen, inklusive grundläggande principer som barnets rätt till information.

¹ Publicerad på www.barnrattsbyran.se Jfr även Kappfjell-li L.T. (2013). *En granskning av Barnrättsbyråns verksamhet - genom upprättandet av ett Rättighetsindex*, Examensarbete juristlinjen, Stockholms universitet.

Personalens perspektiv på Barnrättsbyrån

Emilia Forssell

I följande avsnitt redovisas en sammanfattning av intervjuer med tre medarbetare som var verksamma vid Barnrättsbyrån under sommaren 2013. Intervjuerna avsåg att fånga in synsätt på och erfarenheter av arbetsplatsen och verksamheten där.

Medarbetarna vid Barnrättsbyrån vill erbjuda en plats dit barn och unga med olika slags bekymmer kan söka sig och som inte liknar andra: "Inte så allvarligt, en mjukare miljö". Vad mer är unikt med Barnrättsbyrån? En mycket viktig aspekt, enligt medarbetarna själva, är strävan efter att hjälpa genom att tillgängliggöra de stödsystem som faktiskt finns och samtidigt tydligt förhålla sig i enlighet med utgångspunkten att man verkar **på den unges uppdrag**. Det är de ungas vilja och önskemål som ska vara utgångspunkten för allt som man gör. Detta är inte alltid helt enkelt, något som medarbetarna erfar också av möten med (eller ungas berättelser om) andra aktörer. Det kan exempelvis handla om skolkuratorer som inte anmäler misstankar till socialtjänsten om att barn far illa, eftersom de är rädda för att äventyra sin relation med

Elin Wernqvist
Maria Soares Lindberg
Ida Hellrup

barnet då. Barnrättsbyråns medarbetare berättar om sin strävan i sådana situationer efter att få barnet att både förstå och acceptera att de måste informera socialtjänsten inom en rimlig tid, för att inte åsidosätta anmälningsplikten.

Det allra viktigaste målet med Barnrättsbyråns verksamhet, enligt personalen som intervjuats, är att ta tillvara **barnets röst** och därmed att möjliggöra för barn och unga att erövra huvudrollen i sina egna liv: En intervjuperson uttrycker just att besökarna ofta är ”statister i sina egna liv”. Olika vuxna runt dem kan vilja helt olika saker med eller för dem, och dra åt olika håll. Detta gäller även företrädare för den offentliga socialtjänsten. Det är en relativt vanlig erfarenhet bland de tre personerna som intervjuades som sitt arbete och sina erfarenheter att barn inte upplyses om sina rättigheter, exempelvis att ungdomar över 15 år har talerätt i rättsprocesser. Detta tolkas som uttryck för att barn i många sammanhang ”inte betraktas som fullvärdiga medborgare”.

Intervjupersonerna berättar att socialsekreterare ibland ringer för att fråga om rättsläget när de vill fatta beslut som kommer att kosta utöver minimum, detta för att skaffa fram argument inför sina egna chefer. Barnrättsbyrån söker förmå socialsekreterare att ändra sina beslut genom att förse dem med nya eller förment nya argument som de i sin tur kan föra fram till högre instans inom myndigheter. Intervjupersonerna delar uppfattningen att socialsekreterare inom socialtjänsten ofta lider av att inte kunna utföra socialt arbete så som de skulle önska, utan begränsas av sparbeting och prioriteringskrav.

Socialsekreterare säger ibland att ”vi ser att det här är tillräckligt i egentligen, men vi behöver ännu mer”.

Någon noterar att socialsekreterare inte tycks ha så bra förutsättningar att skapa tillitsfulla relationer som de önskar och skulle behöva.

Om personalens kompetens (formell respektive erfarenhetsbaserad kompetens)

Det är, framhåller medarbetarna vid Barnrättsbyrån, mycket viktigt för arbetet där att ha en förmåga både att identifiera ”det verkliga behovet” och att ha fantasi nog att hitta sätt att möta det. Detta kräver både flexibilitet och specifika förmågor. Den formella kompetensen hos medarbetarna vid Barnrättsbyrån varierar. Av de tre som var verk samma under sommaren 2013 och som intervjuats här är två statsvetare och en jurist. (Någon tid efter att intervjuerna genomförts anställdes ytterligare en medarbetare, en socionom.) De har alla olika vidareutbildningar, både på högskolenivå och från ideell sektor (chefsutbildningar, kurser om gruppstöd och konsten att föra samtal). Samtliga har också en omfattande erfarenhet av olika slags ideellt arbete i Sverige, utomlands och på nätet – exempelvis i form av volontärskap för Sida (barnverksamhet), Ecpat, Röda Korset och Nätvandrarerna (vuxenkontakt för ungdomar på internet), församlingsverksamheter för ungdomar, ideellt arbete vid Röda Korsets flyktigcenter med språkverkstad och med samtalsstöd. Medarbetarna vid Barnrättsbyrån lyfter fram att deras unika erfarenheter bidrar till insikter som gör dem särskilt lämpliga att möta ungdomar i svåra livssituationer, detta trots att deras utbildningar inte nödvändigtvis innefattar kunskaper om socialt arbete eller psykologi. Alla intervjupersoner problematiserar betydelsen av utbildning som enda väg till kompetens och professionalitet i sådant arbete som de utför. En intervjuperson beskriver hur hennes synsätt på vad professionalitet är och innebär har ändrats under tiden som hon arbetat vid Barnrättsbyrån: hon tycker inte (längre) att personlig distans är en förutsättning för professionalitet. Nedan beskrivs ytterligare mer ingående vilka förmågor och egenskaper som medarbetarna vid Barnrättsbyrån anser vara viktiga för att arbeta där.

Gemensamt förhållningssätt

Ett särdrag hos Barnrättsbyrån enligt medarbetarna där utgörs av deras strävan efter att inte väja för svåra samtalsämnen: Man vågar ställa frågor om och lyssna till berättelser även om mycket svåra upp-

levelser som de unga erfarit. Detta, berättar man, är ofta ovanligt hos andra aktörer som deras unga besökare har stött på, framhåller intervjupersonerna. Det är fullt möjligt att samtala med barn också om svåra saker *oavsett deras ålder*. Barn är människor och människor kan förmedla sina tankar och reflektioner om bara någon lyssnar och uttrycker intresse, lyfter de fram.

De intervjuade medarbetarna resonerar alla kring att, och hur, olika praktiska arrangemang runt ett barn avspeglar synen på barn i allmänhet. Sådana anses avslöja (om det synlig- och medvetandegörs) den passiva roll som barn ofta tilldelas i olika givna sammanhang. Barn tas i regel inte på allvar, är den gemensamma uppfattningen – som också utgör ett viktigt särdrag hos Barnrättsbyrån enligt medarbetarnas gemensamma förståelse. Oförmågan att ta barn och unga på allvar uppfattas utgöra själva grunden till att barns rättigheter inte bevakas ens inom system ämnade att bevaka just deras intressen.

Enligt de intervjuades uppfattning bör barn och unga *alltid* vara delaktiga i möten där deras situation avhandlas. Intervjuerna med personalen ger vidare uttryck för en delad uppfattning inte bara om att barns rättigheter inte tillvaratas utan också att okunskapen är stor om detta. Omgivningen, inklusive myndighetspersoner, tror att enskilda fall där ungas rättigheter ignoreras utgör undantag medan medarbetarna vid Barnrättsbyrån av erfarenhet vet att detta inte stämmer.

Personalen vid Barnrättsbyrån delar, vidare, ett gemensamt och medvetet förhållningssätt *att alltid tro på barnet*. Ingen ung människa som kommer till Barnrättsbyrån ska riskera att känna sin upplevelse ifrågasatt: Man utgår därför ifrån att det som den unge säger är sant:

Vi måste inte lyssna på allas perspektiv.

Vi måste bara lyssna på barnets.

I intervjusamtalen om detta utvecklar intervjupersonerna sina tankar om "vad sanning är". En person uttrycker en tolkning som utmynnar i ett ställningstagande att det inte är rimligt att ställa krav på absolut överensstämmelse mellan de ungas berättelser och faktiska händelser.

Olika vittnesmål avspeglar upplevda, subjektiva sanningar – och det är dessa som räknas.

Intervjupersonerna berättar vidare om hur de eftersträvar att skapa och vidmakthålla relationerna med de ungdomar som söker sig till Barnrättsbyrån – arbetet är i hög grad relationsbaserat. En aspekt lyfts fram i alla tre intervjuer och förefaller som helt central: För att arbeta på Barnrättsbyrån *måste man tycka om de unga*. Denna viktiga del av förhållningssättet är unik jämfört med vad intervjupersonerna upplevt på (de flesta) andra arbetsplatser som de haft. En av de intervjuade resonerar kring detta: Innan hon började på denna arbetsplats kände hon en viss oro: Tänk om hon skulle möta någon ung hjälpsökande som hon inte tyckte om? Så har nu inte skett. Kravet är i praktiken alls inte svårt att leva upp till, berättar hon. En delförklaring till det kan vara något som en annan intervjuperson lyfter fram: Barnrättsbyrån uppfattas ofta av unga som "ett sista halmstrå". Detta, menar hon, skapar en form av beredskap hos de unga att, i sin tur, tycka om personalen som de möter på plats. Det är därför ofrånkomligt att det råder en initialt ojämlik relation mellan personalen och de unga besökarna. Samtidigt, reflekterar hon vidare, underlättar denna förmodade inställning hos de unga som kommer till Barnrättsbyrån för både henne och hennes kollegor att tycka om de unga tillbaka – så som det förväntas av dem.

Överlag upplever medarbetarna det alltså inte som svårt att leva upp till kravet att tycka om de unga, enligt deras egna utsagor. De omvittnar ett djupt känslomässigt engagemang, och en påtaglig medkänsla med de unga som de möter och som alla bär på och kämpar med följderna av svåra erfarenheter. När man på Barnrättsbyrån inte lyckas med att hjälpa som man eftersträvar delar personalen sina unga besökares besvikelse. Positivt är att arbetet upplevs som mycket meningsfullt. Goda, varma relationer med barn och unga ger kraft och ork att fortsätta. Personalen beskriver också hur kollegorna gläds tillsammans när något går väl.

Åter en annan unik omständighet som framhålls i intervjuerna med Barnrättsbyråns medarbetare är att personalen beskrivs inte en *föräldraroll* i förhållande till sina unga besökare. Vissa unga som kommer

till Barnrättsbyrån har inga föräldrar att tillgå. I vissa fall finns föräldrar på plats som ger både kärlek och omvårdnad, men som inte kan företräda barnet i Sverige pga. språksvårigheter. Föräldrarollen upplevs bli manifesterad på olika sätt. En viktig del handlar om att föra barnets talan så som föräldrar i normalfallet ska göra. En annan är att inta en föräldrelation på mer personligt plan, något som självfallet aktualiserar just kravet på att tycka om de unga som man har kontakt med. I intervjuerna beskrivs olika versioner av ställföreträdande föräldraskap. Uttrycket "bonusförälder" kommer här flera gånger till användning, i en jämförelsevis ny kontext – det handlar om personalen.

Kan det då någon gång inträffa att Barnrättsbyråns åstundade föräldraroller komplicerar kontakter med föräldrar eller vårdnadshavare? Intervjupersonerna svarar nekande. Oftast vill deras unga besökare att det ska finnas en kontakt mellan dem och föräldrarna. Föräldrakontakterna är sällan konfliktfyllda, och ofta allt bättre ju längre kontakten fortgår. En intervjuperson beskriver en viss känsla av förundran inför detta, men resonerar: Föräldrar bryr sig alltid om sina barn, oavsett vilka brister de uppvisat och vad som har skett. Därför är de ofta tack samma för det stöd som synbarligen når deras unga.

Särskilda utmaningar enligt medarbetarna vid Barnrättsbyrån

I det följande sammanfattas några viktiga utmaningar som Barnrättsbyråns medarbetare sommaren 2013 berättade om att de stod inför i sitt arbete, och som kan utläsas av intervjuerna med dem.

– Många föräldrar som Barnrättsbyrån möter visar att de behöver prata med någon om sitt föräldraskap eller egna problem, men saknar en samtalspartner. Det är ett viktigt ställningstagande av Barnrättsbyrån att inte vara **föräldrarnas** samtalskontakt och att alltid ta ställning för den unges vilja. Men det kan ibland innebära speciella utmaningar för medarbetarna när föräldrar söker deras stöd och där den unge – eller den andra föräldern – vill något annat.

– Personalen vid Barnrättsbyrån som intervjuats här upplever att de barn som man arbetat på uppdrag av ofta inte har tagits på allvar. Barns rättigheter bevakas inte alltid inom system som är ämnade just för detta. Personalen beskriver en känsla av vanmakt i förhållande till myndigheter – inte bara hos de unga som de möter, utan också hos dem själva.

– Det upplevs som mycket svårt att implementera en syn på barn som rättighetsbärare. Visserligen ger lagstiftningen detta stöd, men inte praktiken hos de myndigheter som möter och arbetar med barn. En uppfattning uttrycks i intervjuerna att det finns en naiv syn på familjens och föräldrars förträfflighet hos myndigheter i Sverige, och att detta utgör hinder för dem att på allvar implementera ett barnrättsperspektiv. Medarbetarna vid Barnrättsbyrån beskriver olika upplevelser av att myndigheter och myndighetspersoner har svårt att erkänna några brister, till synes hindrade av prestige. Barnrättsbyrån får därför heller inte alltid gehör för klara argument eller lyckas påverka, ens när de visar på möjligheterna för myndigheter att rätta till brister. Detta kan upplevas som mycket frustrerande, inte minst mot bakgrund av det stora känslomässiga engagemanget i de unga besökarna.

– Medarbetarna vid Barnrättsbyrån upplever också en utmaning i att möta vad de beskriver som dubbla budskap från socialtjänstens sida. Socialsekreterare är medvetna om att ekonomisk knapphet inte ska få hindra exempelvis ett beslut om en social insats, och sådana motiveringar finns heller inte i utredningstexter eller beslutsformuleringar. Men det förekommer att socialsekreterare muntligt bekräftar att ekonomin påverkat beslut eller verkställighet i individuella fall. Intervjupersonerna är också medvetna om att detta

socialtjänstens inofficiella prioriteringstväng kan göra så att de barn och unga som Barnrättsbyrån bistår får hjälp på bekostnad av barn som saknar språkrör.

Denna insikt kan vara tung att bära, även om den inte ska tillåtas påverka arbetet som man utför.

- Ibland, berättar en intervjuperson, är det ett måste som känns extra tungt att ta konflikter med andra vuxna runt de unga. Det är mänskligt att känna visst motstånd mot att vara påstridig och kanske uppfattas som besvärlig, och en viktig utmaning att lära sig att hantera sin önskan att undvika konflikter.
- En konkret utmaning för Barnrättsbyrån finns i en av målformuleringarna för verksamheten, nämligen att utforma någon slags modell för arbetet med att stärka barns rättigheter. Fram till hösten 2013 hade man prioriterat individuellt riktat arbete, och mer strukturellt förändringsarbete låg ännu i sin linda. Intervjupersonerna hade vid tidpunkten för intervjuerna ännu inte hunnit med, men skulle önska att de åstadkommit, mer av strukturellt arbete. En annan källa till viss frustration är när man på Barnrättsbyrån upplever sig agera lite för långsamt i att sätta press på myndigheter, exempelvis att "hota" med en anmälning. Å andra sidan är det inte alltid det bästa för barnet att sätta hårt mot hårt – här uppstår svåra men viktiga avvägningar.

Personalens perspektiv – diskussion

Allra först ska vi konstatera att det som Barnrättsbyråns medarbetare mest av allt vill är precis så som de unga i fokusgruppsintervjuerna beskriver verksamheten: Man erbjuder unga människor en plats som känns välkomnande vända sig till, en plats där de möts av vuxna som bryr sig om dem och där de blir lyssnade till, trodda och bekräftade. Vidare avspeglar de individuella intervjuerna med medarbetare vid

Barnrättsbyrån vars och ens upplevelse av att man är samspelade och delar samma uppfattning eller ideologi om det bästa sättet att arbeta och kommunicera med barn och unga. I det följande lyfter vi fram och kommenterar några andra, viktiga aspekter som framkom i personalintervjuerna från sommaren 2013:

- Medarbetarna vid Barnrättsbyrån möter barn och unga med starkt negativa erfarenheter av kontakter med myndigheter. Att arbeta på Barnrättsbyrån ger inblickar i, och insikter om, hur strukturella brister kan påverka individuella fall. Medarbetarna delar en mycket pessimistisk bild av "systemet", inklusive socialtjänsten, och intervjuerna förmedlar en kritisk belysning på andra aktörer.
- Vilka tar man sig an? Detta är inte strikt avgränsat. Barn och ungdomar måste bo inom dagsreseavstånd för att Barnrättsbyrån ska åta sig deras frågor som "uppdrag", men barn och unga från hela landet är välkomna att ringa för stöd och råd. Detta skulle kunna medföra avgränsningssvårigheter. Hur är det i praktiken?
- Barnrättsbyrån dokumenterar hur barn och unga hittat vägen dit i de fall när kontakten leder till ett uppdrag, men inte annars. Medarbetarna undrar ibland över anledningen till att vissa barn inte återkommer efter första besöket. (Någon berättar att hon inte vill fråga direkt, av rädsla för att det ska uppfattas som anklagande.) Vad är det som gör att vissa unga avstår från vidare kontakt? Här finns utrymme att ta reda på mer, och kanske att utveckla arbetssättet (om man vill nå fler).
- Vad betyder personalens utbildning för hur de arbetar, och därmed för innehåll och kvalitet på det stöd som de förmedlar till besökande ungdomar? Detta är en

fråga som inte besvaras här, men som aktualiseras av de individuella intervjuerna med medarbetarna.

- Intervjupersonerna verkar inte ha några tydligt utsagda och i förväg definierade reservationer gentemot ungdomarna så som är vanligt inom offentligt organiserat socialt arbete där man tydligt betonar och söker bevaka gränsen mellan yrkesperson och privatperson i möten med klienter. Enligt intervjuerna med Barnrättsbyråns medarbetare vill man ge ett personligt bemötande, inte ett privat. Samtidigt: "Man måste **tycka om** barnen för att jobba på Barnrättsbyrån". Så uttrycker man sig inte inom den offentliga sektorn, åtminstone inte öppet. Det uttalade kravet på att tycka om klienterna särskiljer Barnrättsbyrån från de allra flesta andra typer av/arbetsplatser för socialt arbete. Det skulle i andra sammanhang kanske rentav betraktas som oprofessionellt att kräva/förvänta detta. Det går ju inte heller att frambeställa en viss känsla. Samtidigt är det svårt att tänka sig ett gott socialt arbete utan en viss känslomässig värme, eller empati. Frågan ter sig som mer och mer komplex desto mer den problematiseras. Vilka följder har det, förhållandevis långtgående engagemang som finns på Barnrättsbyrån? Finns några risker med det – för de unga, för personalen?
- Medarbetarna uttrycker på olika sätt ett ideal om att vara "som föräldrar" för de unga som kommer till Barnrättsbyrån. Men vad innebär det, konkret, att ha en föräldralik relation till besökarna? En aspekt är att det rimligen kan vara särskilt känslomässigt krävande (eller tvärtom, olika beroende på omständigheterna i övrigt). En till detta relaterad fråga är om den föräldraroll som medarbetarna ibland intar verkligen fullt och helt avviker från sådan paternalism som man iakttar och

kritiserar hos andra aktörer (de som ibland inte upplevs betrakta barn som "fullvärdiga medborgare"). Övergripande väcks här, men besvaras inte, frågan om huruvida det finns situationer eller tillfällen när den självpåtagna föräldrarollen i realiteten hindrar det som man vill åstadkomma vid Barnrättsbyrån.

- Medarbetarna på Barnrättsbyrån vidgår olika potentiella problem, som att föräldrar skulle kunna känna sig åsidosatta eller utkonkurrerade, eller att det skulle kunna vara svårt eller omöjligt att komma överens med barn och unga om att en anmälan ska göras eller vad som ska stå i en sådan. Man hävdar dock att så inte sker. Stämmer det verkligen? Vad sker i så fall i kontakterna som gör att man når fram till ett sådant samförstånd? Det vore en viktig kunskap också för andra aktörer att få ta del av.
- Förhållningssättet att **alltid tro på barnet** kan jämföras med det som socialtjänsten kan inta. Socialtjänstens roll som utredare och med **helhetssyn** som ideal måste beakta flera perspektiv, och försöka nå fram till en sanning som mer handlar om faktiska händelseförlopp än om individuella upplevelser. Möjligen säger det sig självt att socialtjänstens ambition att alltid nå en helhetssyn kan vara svår att uppfylla, något som delvis kan ta udd av den kritik mot socialtjänsten som här kommer i dagern.
- Socialt arbete så som det bedrivs inom offentliga organisationer problematiseras rejält av medarbetarna vid Barnrättsbyrån, både genom deras erfarenheter av och syn på detta och genom deras ifrågasättande av den formella utbildningens absoluta betydelse för att utföra ett gott socialt arbete. Vi får andrahandsinblickar i socialtjänstens (och andra myndigheters) arbete.

Barnrättsbyrån uppfattar sig själva som en slags socialtjänstens dåliga samvete. De vittnar om socialsekreterare i kläm, som välkomnar Barnrättsbyråns närvaro vid möten eftersom de genom dem kan få information de annars skulle bli utan och som behövs för att de ska kunna fatta beslut utöver norm. En allvarlig kritik är att det sägs saknas kompetens hos myndigheter att våga ställa frågor om och lyssna till fruktansvärda upplevelser som barnen haft. Tyder det faktum att socialsekreterare ringer till Barnrättsbyrån för att skaffa argument inför beslutsfattande att de saknar inte har tillräcklig kunskap? Eller är det så att argumentet att de har stämt av med juristerna på Barnrättsbyrån skänker tyngd och trovärdighet åt förslag om som går utöver de gängse? Är dessa socialsekreterare svaga i förhållande till sin ledning? Ytterligare en fråga: Förekommer det, som antyds här, en slags informell överklagandehantering bottande i att socialtjänsten regelmässigt tycks ge avslag på allt som är "utöver norm" oavsett vilka omständigheter som lyfts fram, samtidigt som man (socialsekreteraren) till synes enkelt omprövar sådana beslut bara någon (läs: Barnrättsbyrån) antyder missnöje? Det handlar i så fall om en slags restriktiv praxis hos socialtjänsten utan egentlig formell grund i lagstiftningen. En praxis som beskrivs är att man istället för att överklaga beslut hjälper unga att ansöka om en ny insats. (Socialtjänsten borde själva bedöma behov av insats och hjälpa klienten att ansöka om det.)

– Barnrättsbyrån saknar myndighetsansvar, och reell makt att påverka. Deras roll är tydlig: Att lyssna på barnet. De strävar inte efter en helhetssyn utan tar ställning för barnet som enskild part. Det här förhållningssättet utmanar sannerligen den sedvanliga

professionella socialarbetarrollen, oavsett hur mycket den förekommer i praktiken. Intressant att här har vi personer **yrkes**verksamma inom en ideell organisation, dvs. anställda, som ändå beskriver starka ideella inslag i sina arbetsinsatser – det liknar mest kvaliteten i många volontärers engagemang?

”

Att veta att man
inte är ensam, att man har
folk som bryr sig,
det är också viktigt. ”

Ur intervjun: *Unga om Barnrättsbyrån*

Verksamheten i förhållande till måldokument

Denna studie tar avstamp i de målformuleringar som Barnrättsbyrån formulerat för sin pilotverksamhet (Rapport Barnrättsbyrån 2010:45). Hur verksamhetens *uppdrag* enligt måldokumentets tre första punkter genomförts – dvs att arbeta på uppdrag av barn och unga, stå på barnets sida som ombud och fungera som en länk mellan barn, vuxna och samhället och informera barn och unga om deras rättigheter – är något som kan relateras till både den barnrättsvetenskapliga delstudien och den socialvetenskapliga delstudien som redovisas i denna rapport.

Ur Barnrättsbyråns perspektiv är rimligen både den översvallande responsen från brukarna och den bredd i verksamheten som påvisas här i allt väsentligt något mycket positivt. Målet med Barnrättsbyråns insatser är att barnets rättigheter ska tillgodoses och att de ska uppleva en positiv förändring i sina liv. Denna rapport bekräftar att så ofta sker. Vad gäller flertalet av de journaler som analyserats så har Barnrättsbyråns verksamhet lett till att barnets rättigheter bättre tillgodoses. Den bild som de intervjuade ungdomarna förmedlar är att också när

Barnrättsbyråns insatser inte lett till ett konkret förverkligande av rättigheter så **känns** det bättre.

Översvallande respons, omfattande stöd

De ungdomar som kommit till tals i fokusgruppsintervjuerna är översvallande positiva i sina kommentarer rörande Barnrättsbyråns bemötande och ansträngningar att hjälpa. I förhållande till de **arbetsmetoder** som återfinns i måldokumentet kan konstateras att utgångspunkten i anknytningsteori, relation och tillit, liksom individuellt utformade insatser är centralt för de intervjuade barnens upplevelser av Barnrättsbyråns stöd. En av de unga beskriver Barnrättsbyrån som en lugnande mamma. En annan har hos Barnrättsbyrån en trygg plats, där finns till och med en kudde och nalle som ger lugn och tröst. Personalen upplevs vårda relationerna genom att höra av sig och visa omsorger, något kan skänka förståelse för de intervjuade ungdomarnas upplevelse av att "också om dom inte kan hjälpa så känns det bättre".

Barnrättsbyråns verksamhet så som den framkommer enligt de dokument som kartläggs i det rättsliga indexet omfattar 17 disparata svenska lagar samt 26 av barnkonventionens artiklar.¹ Centralt är rättsfrågor om social trygghet, barn i samhällsvård och migrerande barns rättigheter. Resultatet av den barnrättsvetenskapliga delstudien visar alltså en stor bredd när det gäller vilka rättigheter barn informeras om och vilka uppdrag Barnrättsbyrån får av barn och unga.² Den visar också att arbetssättet att genom ombudsmannaskap stå på barnets sida är framgångsrikt i att det ofta leder till förändringar. Barns rättigheter är ofta symboliska på så sätt att barnet inte själv kan genomdriva dem utan stöd av antingen vårdnadshavare eller det offentliga. Här kan Barnrättsbyråns verksamhet, i likhet med några andra aktörers i idéburen sektor, beskrivas som en tredje väg.

¹ De av barnkonventionens artiklar som **inte** uttryckligen berörs i de ärenden som omfattas av studien är artiklar 11, 13-15, 17, 30 om olovliga bortföranden, yttrande-, informations-, religions- och föreningsfrihet, massmedias roll samt minoritetsrättigheter. Inte heller omfattas enligt vad som kan utläsas artiklarna 32 till 38 om skydd mot ekonomiskt utnyttjande, droger, sexuellt utnyttjande, handel med barn, annat utnyttjande, tortyr, dödsstraff, väpnade konflikter eller frågor om straffprocess och kriminalvård. Att dessa artiklar inte berörs i de granskade ärendena utesluter inte att Barnrättsbyrån arbetat med dem i andra fall. Jfr Kappfjell-Ii *Barnrättsbyråns verksamhet – genom upprättandet av ett rättighetsindex* Bilaga 2 s. 54 ff.

² A.a.

Kapitulerande myndigheter, konkurrerande utsatthet

Oaktat den i det mesta mycket positiva bilden av Barnrättsbyråns verksamhet som denna studie förmedlar finns det några områden eller punkter där några mer kritiska frågor kan vara befogade. Dessa frågor relaterar till dels omfattningen av Barnrättsbyråns verksamhet, dels till det aktuella forskningsprojektets utformning och avgränsningar.

Barnrättsbyråns verksamhet bedrivs som en pilotverksamhet och är, sett till antalet anställda och därmed även till antalet barn som fått stöd, relativt begränsad. (Antalet barn och unga som hade varit i kontakt med Barnrättsbyrån vid tidpunkten för intervjuer och dokumentstudie var också något lägre än vad som förutsickades när verksamheten initierades.)

Forskningsprojektet har, som redan påpekats, inte omfattat intervjuer med barn och unga som kontaktat Barnrättsbyrån men hänvisats vidare, eller som inte återkommit efter första kontakten. Vi kan anta att erfarenheter hos dessa skulle ha nyanserat bilderna som framkommit här. Vi har inte heller genom intervjuer undersökt erfarenheter hos yngre barn, en omständighet som självfallet minskar bredden i resultatens giltighet vad gäller besökarnas upplevelser.

Ett av verksamhetens uppdrag är att samarbeta med myndigheter och andra ideella aktörer. Forskningsprojektet har dock inte omfattat någon analys av hur Barnrättsbyråns verksamhet uppfattas av dessa. Det kan konstateras att några svenska organisationer, i likhet med Barnrättsbyrån (liksom dess engelska förebild **Kids Company**), arbetar brett med enskilda barns situation och också erbjuder hjälp genom ombudsmannaskap i myndighetskontakter. Här märks Stadsmissionen men också Sveriges Kvinno- och tjejjourers riksförbund. Forskningsprojektets omfattning har inte medgett att Barnrättsbyråns arbetsmetoder, till exempel avseende anknytningsteori och **advocacy**, närmare analyserats.

Studien ger en särskilt komplex bild av Barnrättsbyråns samverkan med socialtjänsten. Barnrättsbyråns personal beskriver sig som socialtjänstens dåliga samvete. Indirekt framträder också genom medarbetarnas vid Barnrättsbyrån berättelser en bild av en spänning mellan

de strukturella förutsättningarna för socialtjänstens barnrättsarbete och individuella socialsekreterares vilja att värna barns rättigheter. Detta tar sig bl.a. uttryck i att Barnrättsbyråns medarbetare ombeds att förse, eller på eget initiativ förser socialsekreterare med information och rättsliga argument att använda i den egna organisationen för att få till stånd beslut som ligger mer i linje med såväl barnkonventionen som sociallagstiftningens intentioner. Av ungdomsintervjuerna framkommer att man kan ha sökt sig till Barnrättsbyrå på uppmaning av "sin" socialsekreterare. En inte alltför långtgående tolkning är att det förekommer att socialsekreterare använder Barnrättsbyråns insatser som motståndshandlingar när den egna organisationen inte upplevs möta barnets behov.

Pilotverksamheten uppfyller målsättningarna

Denna studie visar att det uppdrag som formuleras i Barnrättsbyråns måldokument är väl uppfyllt. Den bild som intervjuade ungdomar förmedlar är mycket positiv. De relationsbaserade arbetsätt som Barnrättsbyrå använder uppfattas som ett stöd av de unga, också när det inte leder till konkreta förändringar. Verksamheten vid Barnrättsbyrå har en omfattande bredd såväl när det gäller inom vilka rättsområden man agerar som ombud eller rådgivare som i kontakterna med andra aktörer (myndigheter och ideella organisationer).

Kartläggningen av vilka rättsfrågor som barn söker Barnrättsbyråns stöd för ger information om såväl Barnrättsbyråns verksamhet i sig som inom vilka områden det offentliga (stat, kommun och landsting) kan brista i implementeringen av både FN:s barnkonvention och socialtjänstlagen (inklusive dess erinran om barnets bästa och barns rätt att komma till tals) samt andra lagstadgade rättigheter som barn i Sverige har. Den bild som framträder här av vissa, särskilt utsatta, barns och ungas situation i vårt land är uppfordrande när det gäller kommande ansträngningar av lagstiftare och de yrkeskategorier som har att värna barns rättigheter.

Unga om Barnrättsbyrå

Syfte, metoder och material

Den empiriska utgångspunkten för detta avsnitt utgörs av material från tre fokusgruppsintervjuer.¹ Syftet med fokusgruppsintervjuerna var att undersöka hur ungdomar upplever att vända sig till Barnrättsbyrå.² Fokusgruppsintervjuer valdes eftersom projektet fokuserade på föreställningar och erfarenheter av ett fenomen (att som hjälpsökande komma till Barnrättsbyrå) inom en kategori (unga besökare) – inte individuella förhållanden.

Fokusgruppsdeltagarna rekryterades genom att Barnrättsbyråns personal förmedlade informationsmaterial om de planerade fokusgruppsintervjuerna, inbjudan om att medverka samt förslutbara kuvert adresserade till forskaren till samtliga ungdomar som var aktuella där

¹ Breen, R. L. (2006). A practical guide to focus-group research. *Journal of geography in higher education*, 30(3), 463-475. higher education, 30(3), 463-475; Bryman, A. (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Malmö: Liber; Morgan, D. (1997). *Focus groups as qualitative research*. London: Sage.

² Projektet inklusive denna delstudie med fokusgruppsintervjuer är granskat och godkänt av regionala etikprövningsnämnden i Stockholm (EPN 2013/5:5).

under försommaren 2013. Alla intervjupersoner har alltså vid något tillfälle kontaktat Barnrättsbyrån i förhoppningen att få hjälp därifrån, och alla har själva valt att medverka i fokusgruppsstudien.

Sammanlagt intervjuades tio ungdomar i åldrarna 17–20 år, fem pojkar och fem flickor. Två fokusgruppsintervjuer bestod av fyra deltagare, en intervju av två (en tredje intervjuperson dök aldrig upp). Fokusgruppsdeltagarna uppmuntrades att beskriva, reflektera om och diskutera sina erfarenheter med varandra.¹ Två intervjuer ägde rum i neutrala lokaler på Ersta Sköndal högskola, en intervju i Barnrättsbyråns lokaler (efter öppettid och utan någon anställd närvarande i lokalen). Intervjuerna tog cirka 2,5 timmar vardera i anspråk. De leddes av Emilia Forssell, som också genomförde den inledande analysen av det inspelade och transkriberade intervjumaterialet genom organisering (kodning) syftande till kvalitativa konceptualiseringar (Neuman, 2011). Här användes dels intervjuernas givna och övergripande frågeteman², dels teman som genererades ur tolkningar och analytiska insikter vid både själva datainsamlingen och de repeterade genomlysningarna av det inspelade materialet.³ Såväl den inledande analysen som den fördjupade analysen för detta avsnitt har kontrollerats av Johanna Schiratzki via så kallade peer-debriefing sessions⁴ i syfte att säkra tillförligheten. Fokus i denna text på ungdomarnas beskrivningar av Barnrättsbyråns arbete, erfarenheter av att möta också andra aktörer och upplevda kvaliteter i Barnrättsbyråns arbete är ett resultat av diskussioner i fokusgruppintervjuerna.

1 Bryman a.a.

2 Sju öppna intervjufrågor ställdes, syftande till beskrivningar och reflektioner i fokusgrupperna: 1. Hur kom det sig att ni kände till Barnrättsbyrån? 2. Hur var det att komma till Barnrättsbyrån första gången? 3. Vad har hänt i kontakterna med Barnrättsbyrån? 4. Hjälp och stöd från någon annan person, organisation eller myndighet för samma sak? 5. Vad är det bästa med Barnrättsbyrån? 6. Om ni fick ändra på något med Barnrättsbyrån, vad skulle det vara? 7. Era råd till en nystartad Barnrättsbyrå? Olika följdfrågor var ämnade att stimulera berättande och reflektioner: *Ge exempel! Undantag? Berätta mer!* Etc.

3 Quinn Patton, M. (1987). *How to Use Qualitative Methods in Evaluation*. Newbury Park, London Delhi: Sage Publications.

4 Creswell, J.W. (1998). *Qualitative inquiry and research design: Choosing among five traditions*. London: Sage Publications.

Unga med komplex problematik

Barnrättsbyråns huvudsakliga uppgift är att bistå unga att tillvarata och bevaka sina rättigheter. Därför är det kanske inte helt oväntat att de berättelser, erfarenheter och synpunkter som kommer fram i det följande till stor del också handlar om andra aktörer än Barnrättsbyrån – aktörer som de unga på olika sätt önskar hjälp att kommunicera med. Denna Barnrättsbyråns huvudsakliga uppgift är rimligen också en viktig anledning (om än inte den enda) till att byrån omtalas i så positiva ordalag av de unga intervjupersonerna, något som också framgår av det följande.

Fokusgruppintervjuerna handlade alltså inte om individuella förhållanden eller livsöden. De visade dock tydligt något som kan vara viktigt att poängtera inledningsvis, nämligen att ungdomar som vänder sig till Barnrättsbyrån kan befinna sig i både komplexa och mycket svåra livssituationer. Detta utgör en viktig bakgrund till både **vad** som dryftades i fokusgruppsintervjuerna och **hur** detta gjordes. Samtliga intervjupersoner berättade om Barnrättsbyrån med utgångspunkt i just egna, konkreta erfarenheter. Vi vill därför inledningsvis förmedla ett par kortfattade och för intervjupersonerna typiska fallbeskrivningar, eftersom vi tror att läsarens förståelse av såväl de utsagor som presenteras nedan som den diskussion som följer (bland annat om det sociala arbetets utveckling och roll inom socialtjänsten) kan främjas av den inblick sådana kan ge.¹

Intervjuade unga – två typiska fall

Det första typfallet rör en svenskfödd flicka som har kastats ut hemifrån av missbrukande föräldrar. Hon är inte heller längre välkommen i skolan. Hon ägnar större delen av dygnets timmar åt att antingen uppfinna och ägna sig åt, eller försöka undvika, olika självskadebeteenden. Flickan upplever sig avvissad av socialtjänsten, dit hon berättar att hon vände sig främst på grund av behovet av en bostad. Bemötandet på Barnrättsbyrån blir en för henne helt avgörande

1 Fallbeskrivningarna i det följande är konstruerade med utgångspunkt i hur ungdomar i fokusgruppintervjuerna berättade om sina erfarenheter.

positiv kontrast. Det som flickan berättar om sin upplevelse av socialtjänstens flagranta ointresse är en viktig bakgrund för att förstå såväl hur hon hanterat, och klarat av sina svårigheter, som den betydelse för detta som hon tillskriver Barnrättsbyråns engagemang.

Det andra typiska fallet representeras av en pojke som anlant ensam till Sverige som sextonåring, på flykt från ett krigsdrabbat land. Pojken påbörjar direkt ansträngningar att få hit resten av sin familj. Efter en tid beviljas även modern och yngre syskon uppehållstillstånd här på grund av sin anknytning till intervjupersonen. Pojken hittar ett andrahandsboende åt dem alla i en grannkommun. När modern anlant tillåts han inte längre kommunicera med socialtjänsten å familjens vägnar, med hänvisning till att detta nu är moderns sak i hennes egenskap av vårdnadshavare. Hon talar emellertid inte svenska och en rad med problem uppstår till följd av den nu försvårade, stundom helt förhindrade, kommunikationen. Modern saknar dessutom identitetshandlingar som socialtjänsten i den nya hemkommunen bedömer som giltiga. (Socialtjänsten gör alltså en annan bedömning än Migrationsverket, om än baserad på samma information.) Eftersom släktskapet mellan pojken och modern enligt Socialtjänsten inte är bevisat bedöms han inte som hemmahörande där modern nu bor, utan hänvisas tillbaka till det socialdistrikt dit han en gång anlände på egen hand. Den första socialtjänsten anser dock (i likhet med Migrationsverket) att kvinnan som fått uppehållstillstånd i Sverige som anknytning till pojken verkligen också **är** hans mor. Och eftersom han de facto bor tillsammans med henne, i en annan stadsdel, hänvisas han åter till socialtjänsten där. Sammanfattningsvis bollas den ännu omyndiga pojken fram och åter mellan socialtjänsten i olika stadsdelar, i vilka man baserar sina olika beslut på olika tolkningar av situationen. Pojken liknar sina möten med myndigheter vid att gång på gång köra huvudet i en vägg, och uttrycker stor tacksamhet mot Barnrättsbyrån som tagit sig an att reda ut hans på många sätt komplicerade situation.

Att komma till Barnrättsbyrån

Mottagandet på Barnrättsbyrån beskrivs av intervjupersonerna som påfallande smidigt – det går fort och upplevs som enkelt att etablera en kontakt. Alla ungdomar som intervjuades hade antingen fått ett personligt besök i sin egen miljö eller en besökstid i Barnrättsbyråns lokal i mycket nära anslutning till det första telefonsamtalet.

Vägen till Barnrättsbyrån

Innan vi går in närmare på hur ungdomarna i fokusgruppintervjuerna upplever mötena med Barnrättsbyrån vill vi kortfattat illustrera även det faktum att deras **väg dit** kan se ut på mycket olika sätt. Detta gör vi genom att visa hur var och en av de tio unga som medverkade i fokusgruppsintervjuerna fann sin väg till Barnrättsbyrån¹:

IP	Vägen till Barnrättsbyrån
	Hänvisad vidare till Barnrättsbyrån av BRIS:s* hjälptelefon
	Hänvisad vidare till Barnrättsbyrån av lärare med personlig kännedom om organisationen
	Rekommenderad att kontakta Barnrättsbyrån av skolkurator, som också erbjöd sig att ringa och etablera den första kontakten
	Rekommenderad av socialsekreterare att kontakta Barnrättsbyrån
	Skolkamrat rådde att kontakta Barnrättsbyrån
	Hittade informationsfolder i väntrummet på socialtjänsten
	God man informerade om Barnrättsbyrån och erbjöd sig att ringa och etablera den första kontakten
	Hänvisad vidare till Barnrättsbyrån av hjälparbetare vid Stadsmissionen
	Tipsad av kamrat
	Hänvisad vidare till Barnrättsbyrån av föreningen Maskrosbarn

*BRIS = Organisationen Barnens Rätt i Samhället.

¹ Av hänsyn till intervjupersonernas integritet går det här inte att utläsa **vem** av de olika intervjupersonerna som kommer till tals nedan som har hittat till Barnrättsbyrån **hur**.

”

Dom tar hand om sånt.
Tar reda på vad det
finns för regler när det gäller
det här och det här.”

Ur intervjun: *Unga om Barnrättsbyrån*

En typisk väg till kontakt går genom en frivillig hjälporganisation:

” Jag fick kontakt med dom via Stadsmissionen, (...) sökte hjälp där. Eftersom jag behövde träffa nån jurist så fick jag numret hit, och ringde. Precis samma dag som jag ringde sa dom att jag kunde komma efter lunch. Så gick jag hit, dom var trevliga och jag kände mig välkommen helt enkelt! Sen fick jag berätta om min situation. (3e¹)

Det förekommer att offentliga aktörer hänvisar till Barnrättsbyrån. En pojke fick rådet att kontakta Barnrättsbyrån av en socialsekreterare som var kritisk till en kollegas tidigare insatser:

” Jag ringde socialsekreteraren (...) han kollade, läste om hur min gamla handläggare hade gjort (...) och sa att ”Jag tycker att hon har lurat dig”, liksom. ”Jag vill att du tar kontakt med Barnrättsbyrån (...)”. Jag sa okej. ”Och om (...) du behöver överklaga är dom bra, dom kan hjälpa dig att skriva”. (2b)

Sammanfattningsvis har de unga som intervjuats fått hänvisningar till Barnrättsbyrån av människor med inblick i deras mer eller mindre akut svåra livssituationer. Det handlar om vänner och bekanta, eller personer i olika roller som stöd- och hjälparbetare – i ett fall här alltså en socialsekreterare som finner en kollegas hanterande felaktigt.

Första besöket

Barnrättsbyrån ligger inhyst en trappa upp i en kontorsfastighet på Södermalm i Stockholm. Besökaren anropar genom en porttelefon nere i entrén och blir insläppt direkt av den eller de medarbetare som är på plats. Man måste inte annonsera sin ankomst i förväg. Den rymliga,

¹ Citat av olika intervjupersoner åtskiljs i det följande genom olika benämningar. 3e = intervju-person kallad ”e” i fokusgruppsintervju nummer 3 (av 3).

kvadratiska lokalen har en öppen planlösning och är målad i ljusa färger. Besökaren kommer direkt in i det största rummet, där man kan hänga sina ytterplagg på en i en lång rad av väggkrokar, alldeles vid sidan av ytterdörren. I det stora rummet inryms dels ett kök med matplats för ett tiotal personer, dels en vardagsrumsavdelning med mjuka, låga soffor och sittpuffar runt ett par små soffbord. Ena långväggen består av fönster i rad. En halvtrappa upp, på ett loft längs innerväggen mittemot fönstren, finns en myshörna med mjuka mattor och stora, färgglada golvkuddar. Längst in i lokalen, efter att man har passerat ett mindre rum med plats för mer avskilda samtal (det enda utrymmet här där man kan stänga om sig), nås en kontorsdel. Också den har en öppen planlösning. I kontorsdelen finns ett par skrivbord med datorer och telefoner, ett mindre pentry samt ett toaletterum med dusch.

Ungdomarna i fokusgruppsintervjuerna beskriver samfällt Barnrättsbyråns fysiska miljö som mycket välkomnande:

”Det är mysigt och liksom lite så här... hemtrevligt. Det är alltid trevligare att komma till ställen där det finns lite färg och inte bara är det här kontorsvita med stora bord och stolar runt! Utan att det ska vara mer fåtöljer och mys och, att allt är liksom, välkomnande. Att komma dit. Inte som ett socialkontor där det är helt vitt och stora kontorsbord utan mer att du kommer in i ett rum (...) att det finns en matta på golvet, att det är lite fåtöljer, man sitter runt, inte bara som vid ett fyrkantigt bord mittemot varandra. (3d)

Utformningen av Barnrättsbyrån uppfattas signalera att de samtal som förs här inte behöver vara så formella till karaktären:

”Barnrättsbyrån har... alltså avslappande lokaler. (...) Det är en soffa och liksom... det är inte så här, samtalsrum¹ (...) Barnrättsbyrån, det är som hemma. (...) Man kan komma dit, vara där. Och att det liksom inte blir så himla... spänt, så där: ”Det här är ett samtal”. (1b)

”Minns du när du kom till Barnrättsbyrån första gången? Berätta!” Den inledande frågan väcker många minnen. Beslutet att alls ta kontakt med Barnrättsbyrån har sällan varit självklart, eller enkelt.

”Första gången när jag skulle komma hit, med min lärare, jag sa till henne, ”kanske dom också kommer inte... att hjälpa mig”. (...) Men sen när jag kom hit sa dom, ”Vi ska göra allt vad vi kan för att hjälpa dig”. (2b)

Förväntningarna på vad det hela ska kunna leda till var ofta små. Flera berättar om hur de tidigare känt en desperation över att ha varit övergivna av vuxenvärlden:

”Jag har haft ganska mycket problem, så... Jag har haft kontakt med ungefär, vem som helst, alltså, när jag satt på tåget började jag prata med folk, berättade (...) att jag har dom här problemen (...). Jag nästan blev galen på dom här problemen som jag hade! (1c)

¹ Svart text i citat markerar intervjupersonens betoning.

Intervjupersonerna berättar om rädslan för att bli besviken på Barnrättsbyrån – också:

” Jag hade inga förväntningar på att dom kunde hjälpa mig, jag var rädd för att det här blir väl som alla andra kontakter. Att man sitter och berättar sin historia och sen händer det ingenting. Så att för mig, även om jag gick hit och så här, ”ja vi får väl se hur det går”, så kändes det mest meningslöst. Men sen när jag kom hit blev jag glatt överraskad över att det inte alls var som mina farhågor. (3d)

Ett intryck av det första mötet, ofta beskrivet i fokusgruppsintervjuerna och redan antytt eller omvittnat i citaten ovan, är en oväntad och glädjande känsla av att bli lyssnad till. I det följande berättar en pojke, som vid tidpunkten för den första kontakten bar på mycket negativa erfarenheter av möten med olika myndigheter och enligt sin egen beskrivning mårde mycket dåligt psykiskt. Hans förväntningar om en förändring till det bättre var nästan obefintliga:

” Ja, jag kände mig... eftersom jag fick ganska många nej, så tänkte jag inte att det finns någon väg, så varför försöka? Om vägen är stängd, varför du fortsätter hela tiden. Jag kände ungefär så. Men när NN (från Barnrättsbyrån) kom så (...) Alltså ibland när man pratar med folk så förstår man att... Hon förstod mig! (...) Så det är nånting på gång nu. Nånting ska hända, nån bra sak kommer att hända. (1c)

Pojken som citeras närmast ovan gick från sitt första möte med Barnrättsbyråns medarbetare med känslan av nyväckt hopp. Han upplevde sig både lyssnad till och förstådd. En flicka beskriver på liknande sätt sin lättnad efter sitt första möte på Barnrättsbyrån:

” Det var så skönt (...) När jag gick ut härifrån efter mötet så kändes det som om allting bara lättade. Även om dom inte hade (...) gjort nånting. Bara det att dom visste, och att dom sa att dom skulle göra allting dom kunde och berättade för mig vilka rättigheter jag har och vad soc inte fick göra och så... Så kände jag mig trygg. Jag hade hamnat i rätt händer (...) Dom tog situationen på allvar, till skillnad från dom andra. (2c)

Som det kommer att framgå i det följande är de hittills citerade unga besökarnas uttalanden om bemötandet på Barnrättsbyrån, och betydelsen av detsamma, långt ifrån unika. Flera av intervjupersonerna uttrycker på liknande sätt att just upplevelsen att bli lyssnad till och tagen på allvar är det som betyder allra mest – långt mer än huruvida Barnrättsbyrån så småningom lyckas hjälpa dem med konkreta problem:

” Även om man inte får den hjälp man behöver så är det viktigaste för mig att veta (...) att man inte är ensam. (...) Dom kan inte alltid hjälpa till med allt, för dom är också människor, dom är också begränsade. Men att veta att man inte är ensam, att man har folk som bryr sig, det är också viktigt. (3e)

Rutiner och förhållningssätt för att låta unga komma till tals

Fokusgruppsintervjuerna kom till stor del att handla om kontakternas konkreta innehåll men också deras betydelse för de unga, ur olika perspektiv. Låt oss börja här med några av skildringarna av vad som uppfattas vara Barnrättsbyråns unika arbets- och förhållningssätt. Generella kommentarer är vanliga om att Barnrättsbyrån **hjälp**er till med att bevaka ungdomars intressen och vid kontakter med myndigheter – ”Det är det bästa med Barnrättsbyrån!” (2b).

Intervjupersonerna ger vidare en påfallande samstämmig bild av en stor flexibilitet i Barnrättsbyråns sätt att arbeta, något de upplever som

ovanligt i andra sammanhang. Eftersom de unga ofta befinner sig i situationer med många aktörer inblandade och i händelseförlopp som snabbt kan ändra riktning framhålls denna flexibilitet som ovärderlig. En flicka berättar:

”Dom har hjälpt mig med väldigt många olika frågor. Det har ju förändrats hela tiden, först var det om en sak, och sen så var det avbrott och så vart det liksom nytt hela tiden. Plus att det var liksom väldigt många olika saker som vi redde ut, samtidigt. Så att väldigt mycket har förändrats, men väldigt mycket nya saker har också kommit upp. (2c)

De olika konkreta saker som intervjupersonerna berättar att de har fått hjälp med (eller som Barnrättsbyrån har **försökt** att hjälpa dem med) syftar till att tillvarata rättigheter, som att polisanmäla brott, upprätta ansökningar (hos exempelvis socialtjänst, Försäkringskassan och Bostadsförmedlingen) och författa inlagor till olika myndigheter i pågående ärenden (som Migrationsverket, Skatteverket, Överförmyndarenheten, socialtjänsten och Socialstyrelsen). Barnrättsbyrån kommunicerar också med och följer de unga till olika myndigheter för att delta i möten i syftet att bistå dem:

”Barnrättsbyrån har hjälpt mig väldigt mycket med myndigheterna. BUP¹ kan ju inte riktigt göra det på samma sätt. Alltså dom kan ju skicka remisser och så. Men Barnrättsbyrån var ju alltid med på mina soc-möten. (...) Inte bara skickade en remiss: ”Hon behöver det här och det här”. Utan dom följde med, och var så där att: ”Hon behöver det här!” (...) Och det är väldigt bra för att... det blir ju väldigt så där att... när man är ungdom och har kontakt med

¹ BUP = Barn- och Ungdomspsykiatri.

myndigheter, att man inte riktigt får sin vilja, eller sin rätt, igenom. (1b)

Just **medföljande** beskrivs som en mycket viktig insats. Inte sällan har tidigare kontakter mellan de unga och olika myndigheter har skurit sig. De unga har blivit eller känt sig motarbetade eller rentav avvisade. Några berättar om sin oro över att socialsekreterare uppfattat dem som jobbiga att möta och inte tycker om dem. Vissa unga kan inte ens tänka sig att återuppta kontakten med en myndighet, samtidigt som de kan vara helt beroende av samma instans. I sådana fall erbjuder Barnrättsbyrån stöd genom medling, i syfte att bibehålla eller på längre sikt återupprätta kontakten.

Några intervjupersoner berättar vidare att deras föräldrar eller andra närstående vänder sig till Barnrättsbyrån med olika (rätts-)frågor, liksom att Barnrättsbyrån på deras uppdrag arbetar med att upplysa olika myndigheter om lagstiftning och rättspraxis i förhållande till just deras pågående ärenden. Särskilt vanliga är berättelser om hur Barnrättsbyråns medarbetare på detta sätt informerar socialsekreterare inom socialtjänsten om vad som gäller. Så här beskriver en flicka hur hon ser på hjälpen som hon får med att föra sin talan:

”Om jag skulle gå till liksom socialtjänsten och be om hjälp, eller det har jag gjort men jag fick ingen hjälp, men när NN (från Barnrättsbyrån) ringer, hon ber om hjälp istället för mig, så vet hon liksom vad hon snackar om, hon vet hur reglerna ser ut. Dom tar hand om sånt. Tar reda på vad det finns för regler när det gäller det här och det här. (...) Om jag skulle söka hjälp då vet jag inte riktigt vad jag har för rättighet egentligen, men dom vet vad dom gör. (3e)

I citatet närmast ovan framskymtar ett tema som återkommer och fördjupas nedan. Det gäller en vanligt förekommande upplevelse hos de unga intervjupersonerna av att verkligen behöva få sina röster förstärkta

i kommunikationen med socialtjänsten. Deras tillit till just denna myndighet framstår i fokusgruppsintervjuerna som påfallande låg.

Samtliga ungdomar lyfter fram tryggheten som de upplever av att ha tillgång till medarbetarnas vid Barnrättsbyråns specialkunskaper. Inte minst gäller detta de som ter sig helt övertygade om att svenska myndigheter i allmänhet inte beaktar barns och ungas rättigheter på så sätt som lagstiftningen föreskriver.

Den typ av insatser som intervjupersonerna beskriver att Barnrättsbyrå hjälper dem med må te sig givna. De ligger direkt i linje med hur Barnrättsbyrån presenterar sin verksamhet i olika sammanhang. De vore dock, enligt intervjupersonernas utsagor, ofta svåra att ta till sig om de inte samtidigt åtföljdes av ett individuellt riktat stöd. Det faktum att Barnrättsbyråns medarbetare följer med på möten uppfattas både som en konkret hjälp och ett led i ett sådant individuellt stödarbete.

Stödet som beskrivs består till stor del av att kombinera konkreta hjälpinsatser med att förmedla ett påtagligt personligt engagemang. Barnrättsbyråns medarbetare ser till att hålla kontinuerlig kontakt genom att sms:a och initiera telefonsamtal eller personliga möten – antingen i Barnrättsbyråns lokaler eller där de unga föredrar. Vi återkommer till detta tema nedan då vi beskriver olika, för ungdomarna mycket viktiga, kvaliteter i dessa kontakter. Det ska poängteras att just det personliga engagemanget hos Barnrättsbyråns medarbetare upplevs som det kanske allra mest betydelsefulla i allt som de beskrivs göra.

Ett konkret förfarande som uppskattande beskrivs av flera intervju-personer är en rutin hos Barnrättsbyråns medarbetare att mycket noga och på detaljnivå förbereda möten med andra aktörer genom att i förväg och gemensamt gå igenom allt som den unge önskar behandla, och sedan följa upp punkterna under pågående möte genom att gång på gång bryta in med frågan: "Vad vill **du**?" eller "Vad det **något mer** som du ville föra fram?"

Barnrättsbyrån beskrivs vidare även ha en rutin att efter varje möte där de deltagit sitta ned tillsammans med den unge för att sammanfatta och utvärdera vad som skett: Vad bör ske härnäst? I följande exempel berättar en flicka om hur Barnrättsbyrån på detta sätt förberedde

henne inför ett möte med socialtjänsten och Vuxenpsykiatrien genom att gå igenom vad som ska tas upp och vad hon önskar veta:

”Dom var med mig när jag skulle träffa socialtjänsten och Vuxenpsykiatrien, för att (...) jag hade varit jättelänge mellan två stolar, ingen av dom ville ta hand om mig för att jag var för gammal för Barn och ungdom och för liten för Vuxenpsykiatrien. Då hjälpte dom till, och ringa och driva på, se till att det blev ett möte. Och så följde dom med. (...) Jag kände mig tryggare och säkrare, det kändes att nu har jag dom på min sida och dom vet redan innan att... är det nånting som jag glömmer att ta upp eller för att jag inte vågar, så säger dom så här: ”Ville du inte ta upp det här också?” Dom visste vad som var det viktiga. (...) ”Det här undrade du ju faktiskt också”. (...) Det är alltid så att vi har ett möte innan, om vad jag vill ta upp och så. Och ett efteråt, om hur det gick (1b).

Flickan som citeras här har tidigare ofta känt sig både tafatt, utlämnad och utelämnad under möten med myndigheter:

”Möten med myndigheter kan bli så stelt att man liksom inte riktigt vet vad man ska säga. Dom ställer svåra frågor och så sitter man där, ensam med massa vuxna omkring sig. Och bara: ”Gud, nu vet inte jag riktigt vad jag ska göra”. Ifall jag stakar mig på orden och kanske inte får fram det som jag vill säga, så hjälper dom mig på traven. (1b)

I följande citat berättar en annan flicka på liknande sätt om vilken betydelse det har för henne att Barnrättsbyråns medarbetare följer när hon ska träffa socialtjänsten och skolan. Inte heller hon upplever sig ha blivit tillfrågad om sina synpunkter eller lyssnad till i andra sammanhang.

”Barnrättsbyrån bryr sig om mitt bästa. När vi hade möten och så där på skolan och så, så när alla vuxna sa ”Ja, nu är mötet klart”, då vände han sig alltid till mig: ”Ja men har du sagt allt det du vill?” Medan dom andra, skolan, socialtjänster, så här: ”Ja men nu är vi klara!” Dom frågade aldrig om jag liksom hade fått säga det jag ville, eller om... mitt bästa hade kommit fram. (3d)

Sammantaget berättar intervjupersonerna om Barnrättsbyråns rutiner inför, under och efter möten med andra aktörer på ett sätt som utgör en tydlig kontrast till andra möten som de övervarat, när de upplevt svårigheter att komma till tals eller rentav känt sig ignorerade. Dessa rutiner omtalas av de unga som både trygghets- och tillitsskapande. En annan viktig aspekt som lyfts fram tydligt i fokusgruppsintervjuerna är att de som arbetar på Barnrättsbyrån upplevs bevaka de unga besökarnas autonomi:

”Det bästa är att man kan alltid känna sig trygg på så vis att dom skulle aldrig göra nånting bakom ryggen, dom frågar alltid innan dom gör nånting. Dom kommer liksom aldrig tvinga dig att göra nånting som du inte vill. Du får alltid bestämma själv, ja. Det är det som är bäst liksom, att man får bestämma själv. (3e)

Barnrättsbyråns uppfattat ovillkorliga stöd kan leda till en känsla av att vara kapabel och då också att den unge *blir* mer kapabel genom att allt oftare och tydligare göra sin röst hörd. Samma flicka som ovan berättade om mötet med socialtjänsten och Vuxenpsykiatrien reflekterar vidare:

”Dom är med på alla möten som stöd. Men (...) nu på mina socmöten så sitter dom nästan bara tysta. För då vet jag liksom att dom är alltid där. Så det... det har blivit mycket enklare, med dom. (...)

nu när dom sitter med, (...) det stärker mitt ord. (...) Jag är inte ensam. Säger jag att ”det här behöver jag”, då är det liksom inte bara mitt ord emot deras utan det är liksom vårt ord emot deras. Det blir mycket starkare. (1b)

Tillgänglighet avspeglar viljan att hjälpa

Det går bra både att sms:a, ringa och besöka Barnrättsbyrån under dagtid. Det gäller såväl den allra första kontakten som därefter. Denna tillgänglighet och beredskap till kontakt lyfts fram av samtliga ungdomar i fokusgruppsintervjuerna som en betydelsefull skillnad, inte minst jämfört med socialtjänsten:

”Man kan ringa när man vill och man kan sms:a när man vill: ”Hej jag skulle vilja prata med dig”. Man behöver inte just träffas utan bara det att kunna kontakta. (...) ”Hej jag skulle behöva prata med dig för jag vet inte riktigt vad jag ska göra med det här”. Men om du ringer till soc då är det alltid så här: ”Nej, hon är på lunch. Nej, hon är på möte. Nej hon gör det här”. (...) För att man ska få förtroende, tro på att någon vill göra ditt bästa så är det ju bra om du också kan få tag på den personen när det väl gäller! För oftast behöver du ju hjälp just där och då, man kan ju inte vänta i två veckor. (3d)

En flicka uttrycker sina tankar om Barnrättsbyråns påtagliga tillgänglighet i termer av förtroende och tillit:

”Dom vet man alltid ställer upp. Det spelar ingen roll vad det är. (1b)

De ungas uppskattning av Barnrättsbyråns konkreta tillgänglighet utgör alltså ett centralt tema i fokusgruppsintervjuerna. Just känslan av att känna sig välkommen att ta upp vilka problem som helst i kombination med en omvittnad förvisning om att Barnrättsbyrån alltid är villiga att

lyssna, lyfts fram mycket tydligt: Själva den fysiska tillgängligheten uppfattas avspegla en beredvillighet att ta sig an ungas problem. Detta, i sin tur, tolkas som intäkt för att medarbetarna på Barnrättsbyrån verkligen **bryr sig om**. Flickan som citeras i det följande berättar att hon är viss om just detta eftersom medarbetarna regelbundet söker upp henne på eget initiativ, enbart för att höra efter hur hon har det:

”Dom har kontaktat mig flera gånger och frågat hur jag mår. Jag märker att dom bryr sig om mig och min situation. Det är inte bara när vi ska ha möte som dom ringer. Även när vi inte har möte brukar dom skicka mail eller ringa och fråga hur jag mår, om allt går bra och om det är ok med saker och ting. Så dom är jättetrevliga! (3b)

Förhållningssättet hos medarbetarna vid Barnrättsbyrån beskrivs ofta i fokusgruppsintervjuerna som **personligt**:

”Att dom verkligen lyssnar och ställer så här motfrågor, eller (...) även efter att man träffat dom igen hör dom av sig, ”Hur går det med det här nu?” Man märker att dom verkligen bryr sig, att dom inte så här bara ”Vi träffas en gång och sen släpper vi”. Utan dom finns fortfarande kvar. Dom bryr sig hela tiden, inte bara just där och just då. (3d)

En uppfattning lyfts tydligt fram av intervjupersonerna att Barnrättsbyrån är unik i att både kunna och vilja hjälpa:

”Dom är fantastiska! När jag är här känner jag mig verkligen trygg. Att det finns människor som hjälper, som bryr sig om människor som vi. (3c)

Barnrättsbyrån bryr sig om inte bara svenska ungdomar, utan även ”människor som vi”, säger den intervjuperson som citeras närmast ovan och som själv har invandrat till Sverige. Uttalandet avspeglar en känsla av utanförskap i det svenska samhället. Den omvittnas av flera intervjupersoner med erfarenheten av att ha kommit till Sverige som flykting utan sin familj. Det faktum att Barnrättsbyrån upplevs bemöta alla ungdomar som behöver hjälp lika engagerat upplevs som avgörande för att väcka och hålla vid liv ett hopp om framtiden.

Ställföreträdande familj

Samtliga intervjupersoner lyfter fram intrycket att Barnrättsbyråns medarbetare inte bara gör det som de formellt sett kan och ska utan också visar omsorg och engagerar sig personligt för att bevaka ungas intressen. Flera beskriver rentav Barnrättsbyrån som en familj, i positiv mening:

”Det känns som en familj, typ. Din familj bryr sig alltid om dig, dom vill alltid att du ska ha det bästa. Så känns det med Barnrättsbyrån. Om vi har en dålig situation vill dom vill hjälpa oss att lösa det. Samtidigt, när dom har roliga grejer att göra vill dom bjuda oss. (...) Det känns som en familj (...) eller någon som gillar dig, om bryr sig mycket om dig, som kan göra något för dig. (3b)

En pojke liknar Barnrättsbyrån vid en mor:

”Det finns någon som hjälper dig. Inte bara med snack, eller prat. Det är nån som (...)... är med dig. Ungefär som ett barn hos sin mamma (...) När mamma är här, då är barnet lugnt. (1c)

Det som pojken närmast ovan lyfter fram ifråga om moderslikhet är två saker: Dels att *alltid finnas där*, dels att *visa omsorg och engagemang i handling*. Det samlade intrycket är att Barnrättsbyrån inte ger upp i första taget. Om de misslyckas i sina åtaganden beror det på andra saker:

”Dom kan inte göra mirakel, men dom kämpar väldigt! (...) Man ser att dom kämpar. Ifall dom inte lyckas att hjälpa dig med det som du behöver, man ska aldrig tänka att dom vill inte hjälpa mig, eller dom har inte erfarenheten. Utan det är situationen som är sån i det här landet. Dom kan inte påverka på alla sätt. Men (...) dom har försökt, och dom försöker fortfarande, så länge dom kan. (3b)

Som här framgår tydligt uttrycker de unga i fokusgruppsintervjuerna samstämt en medvetenhet om att Barnrättsbyrån inte alltid kan åstadkomma reella förändringar. Att känna sig välkommen och få sina egna önskemål respekterade upplevs dock som minst lika betydelsefullt.

Jämförelser med andra aktörer

De tio ungdomarna som intervjuades har tillsammans en stor erfarenhet av att i varierande sammanhang möta och kommunicera med myndigheter och andra, icke offentliga organisationer. Det handlar exempelvis om gode män, socialsekreterare, poliser, kuratorer i skola och sjukvård, psykologer vid BUP, tjänstemän och beslutsfattare vid Migrationsverket och Försäkringskassan, personer som är engagerade i olika trossamfund och intresseorganisationer som Maskrosbarn, BRIS och Barnombudsmannen. Ungdomarna som vänder sig till Barnrättsbyrån är på sitt sätt experter på att som hjälpbehövande möta och kommunicera med representanter för olika samhällsaktörer. Jämförelserna med dessa utföll nästan utan undantag till Barnrättsbyråns fördel. Förtroendet för andra aktörer framstår på det stora hela taget som lågt bland intervjupersonerna:

”(NN) här på Barnrättsbyrån var ju väldigt enkel att prata med. (...) För att innan på typ så här BUP och sånt så har folk varit så himla dryga. Dom har ju liksom ett helt annat sätt att vara på här, ett helt annat sätt att arbeta på. (1a)

På vilka sätt tar sig detta ”helt andra sätt” att arbeta på uttryck? Som nämndes ovan upplever de unga intervjupersonerna, utan undantag, ett genuint intresse och engagemang på Barnrättsbyrån. Detta är den stora skillnaden i förhållande till andra aktörer som den flicka råkat på som kommer till tals i det följande:

”Jag hade till exempel en kontakt på BUP, samma människa i nio månader. Och ändå, när jag kom dit så var det så här, ”Hmm... ja, det var NN, just ja”. Alltså, man får ju verkligen ingen, alltså... efter att man träffat nån så himla ofta, och dom fortfarande inte kan ens namn! (1b)

Flickan vars psykolog glömde bort hennes namn mellan mötena beskriver hur hon känner sig reducerad i kontakterna med BUP. Hon upplever att hon själv som person blir svag i konturerna när hennes problem står helt i fokus:

”När man är på BUP så är det så här: ”jaha, hur kändes det, men gud, stackars lilla dig”. På Barnrättsbyrån är det snarare så att man kan komma och prata om problem och (...) dom relaterar det till nånting. Det behöver inte vara något stort. (...) dom kan relatera det till sig själva. Vilket jag tycker är väldigt viktigt för att då, det blir liksom enklare att prata. Då har allting kommit ut, som det kanske inte hade gjort (...) på BUP. För att BUP är det väldigt mycket så här att, ”det är du, bara du som gäller”. (...)

Det blir mer avslappnat här. Så det tycker jag är en av dom bästa sakerna med Barnrättsbyrån. (1b)

Flickan upplever inte någon reciprocitet i sina kontakter med psykologerna vid BUP, medan hon på Barnrättsbyrån möts hon personligt av människor som upplevs relatera till hela henne genom att tydligt relatera till sina egna, personliga erfarenheter och tankar. Fokus på problem och avsaknaden av en personlig, förtroendefull relation vid BUP upplevs göra att berättelsen som där växer fram om om henne och hennes situation blir onyanserad:

”Jag tror inte att man kan ha förtroende för någon om man inte har lärt känna den. För det blir väldigt mycket så alltså, till exempel när man pratar med någon på BUP eller så, det kan hjälpa till en viss gräns. Men samtidigt, man lär liksom inte lära känna personen på samma sätt. Och då kan man inte alltid vara helt hundra procent ärlig. Eller också så kan det bli så att även om man är väldigt ärlig med vad som har hänt så blir det så att man bara slänger in det mörka, alltså man lägger inte märke till det som är bra. Och jag tror att det är väldigt viktigt för att när man har en samtalskontakt, att man får en balans mellan det som är bra och dåligt. (1b)

Den av de unga ofta upplevda kombinationen vid Barnrättsbyrån av tillgänglighet, professionalitet och ett personligt bemötande framstår i skarp kontrast till berättelserna om andra aktörer. En pojke berättar om en god man som har försökt lura honom på hans pengar, 1000 kr. En annan berättar om sin upplevelse av en oförstående socialtjänst, som tycks söka eller rentav skapa hinder för honom att få hjälp. Han får till slut hjälp från ett oväntat håll. Det är polisen som medlar i kontakten mellan pojken och socialtjänsten vid ett tillfälle när socialtjänsten begärt hjälp

med att avhysa pojken från lokalerna. Han har då, i ren desperation, vägrat gå därifrån innan han har träffat en socialsekreterare.

Socialtjänsten i fokus – erfarenheter och föreställningar

Den allra mest återkommande jämförelsen (till Barnrättsbyråns fördel) som dryftas i fokusgruppintervjuerna gäller, som redan framkommit, socialtjänsten. Åtskilliga möten med socialsekreterare beskrivs där de inte upplever sig ha blivit tillfrågade om sina synpunkter, eller lyssnade till. En enda ung intervjuperson berättar om en socialsekreterare som i likhet med Barnrättsbyrån upplevs ha bevakat hennes intressen genom att se till att hon fick sagt och frågat det som hon ville. (Detta exempel framhölls som mycket ovanligt.)

Det framgår tydligt i de ungas berättelser att de ofta förstår och tolkar relationen mellan socialtjänsten och sig själva (tillsammans med Barnrättsbyrån) som en relation mellan företrädare för helt olika intressen.

”Först hade jag varit på Maskrosbarn, dom försökte prata med soc men soc var ju dumma i huvet och ville inte acceptera att Maskrosbarn hörde av sig. (...) Så då hörde jag av mig hit och då hjälpte Barnrättsbyrån mig också. (...) Dom visste liksom hur man skulle komma in i det hela. Så då (...) hörde soc av sig till slut. Efter att ha kämpat i flera månader (...) Jag fick ju aldrig öppna någon ordentlig utredning på soc innan jag kom hit till Barnrättsbyrån. (...) Soc sa att ”nej du är 18 (...) så du får ingen hjälp och eftersom du har en inkomst”, det var studiebidraget, (...) inte så mycket till inkomst. (2c)

Flera unga berättar att de initialt känt sig avvisade av socialtjänsten men tvärtom välkomnade och bekräftade av Barnrättsbyrån. Att Barnrättsbyrån så tydligt står på deras sida är en viktig aspekt av dess upplevda särart. Socialtjänsten, menar flera, är överhuvudtaget dålig på att ta ungas problem på allvar:

” Jag vet inte (...) hur ska jag berätta om mitt problem så att dom tar det allvarligt! (...) Men när jag pratade med Barnrättsbyrån, det var helt annorlunda (...) Jag kände mig trygg, första gången jag pratade med dom! (...) Jag fick hoppet att det skulle bli bättre. (2d)

Flera intervjupersoner uppfattar socialsekreterares hänvisningar till deras egen förmåga att ta hand om situationen som ett sätt att bagatellisera svårigheterna som de erfar:

” Jag fick inte boende för jag var över 18 och då när jag kom till Barnrättsbyrån så bemötte dom problemet på ett helt annat sätt. (...) För soc var det inget problem, utan jag var 18 och skulle klara mig själv. Men på Barnrättsbyrån blev det mer bekräftat att ja men det här är ju faktiskt ett problem, det är inte bara jag som tänker det (...). Bara det gjorde ju att jag fick drivkraften att själv försöka söka bostad. (2c)

Socialtjänsten beskrivs gång på gång som otillgänglig, omgärdad av administrativa hinder i form av telefontider, begränsade mottagnings-tider. Den beskrivs som upptagen av formalia istället för de ungas konkreta frågor och problem. Åtskilliga jämförelser handlar om just upplevelser av socialtjänsten som en motspänstig aktör:

” Flera gånger så hade jag träffat soc och så var dom så här (...) ”Ja, men det här kanske inte är något för oss så du får vända dig till BUP istället”. (...) Socialtjänsten är inte bra, som den ser ut nu. Varje chans dom kan säga nej, så gör dom det. Så, att när jag hade Barnrättsbyrån, då var det liksom, jag visste att det skulle faktiskt bli bra, för att jag skulle få min vilja

igenom ifall det var så att jag... (...) Jag visste att dom skulle göra så att vi tillsammans då skulle kampa till det hände. (1b)

Flickan som kommer till tals härnäst upplevde att socialtjänsten plötsligt tog handen från henne när hon fyllt 18, trots att de tidigare haft en kontakt där hon på olika sätt fått hjälp. Hon är mycket kritisk:

” Barnrättsbyrån är den bra versionen av soc. (...) För att soc är, i varje fall i min vänskapskrets, kända för att vara ganska så sugiga. Jag tycker att Barnrättsbyrån gör det som soc egentligen borde göra, fast bättre. Dom tar fram ens rättigheter. Dom struntar i att man är 18, utan man ska få hjälp i alla fall. Medan soc är mer så här: ”Nej men nu är du 18 så vi kan inte hjälpa dig, då får du ingen hjälp”. (2c)

Flickan som citeras här berättar att hon har haft kontakt med socialtjänsten sedan hon var fjorton år gammal. Hon har genom åren haft flera olika stödinsatser, inklusive boendelösningar, på grund av sina svåra hemförhållanden. När hon fyllde sjutton upplevde hon att hennes socialsekreterare började dra ut på utredningar och beslut – handläggningen tog betydligt längre tid än vanligt och när flickan fyllde arton år avslutades hennes ärende, på ett sätt som var både plötsligt och oförberett för henne. Detta är endast ett par exempel av flera som omvitnas i fokusgruppsintervjuerna på hur de unga uppfattar att myndighetsåldern i Sverige tas som intäkt av socialtjänsten för att avvisa unga klienter.

Flera unga upplever också att de möts av en strategi hos socialsekreterare i att undvika att ställa frågor som eventuellt skulle kunna leda till en mer komplex bild:

”När jag kom fram till socialen sa jag: ”jag har ingenstans att bo”. (...) Dom sa att ”det där måste du sköta själv”. Men när jag förklarade för Barnrättsbyrån, alltså, (...) dom försökte hjälpa mig att lösa problemet (...) Man känner sig trygg här. (...) Men soc tycker typ, när man är över 18 är man myndig och får sköta allting själv (1d)

Genom att inte ställa följdfrågor och ta reda på mer om den unges situation och omständigheterna runt om upplever sig dessa unga hindrade att komma till tals på ett sätt som vilket får deras konkreta bekymmer, ofta ifråga om bostad och försörjning, att framstå som relativt enkla och därmed ingenting för socialtjänsten. Flickan ovan (2c) fortsätter:

”Just det här att Barnrättsbyrån bekräftar ens problem, alltså för mig har det varit att myndigheter förminskar mina problem, och samtidigt håller familjen på att förminska mina problem, och kuratorn i skolan förminskar mina problem. Och då blir det till slut att jag själv förminskar mina problem. Och då är det så himla skönt när Barnrättsbyrån bekräftar att, ”Nej men det här är ett stort problem!”. Då liksom får man det svart på vitt att jag inte är galen och hittar på allting utan att det faktiskt är så som jag känner. (2c)

Som framgår här uppfattar intervjupersonerna att detta bagatellisering av deras situation och synpunkter som en strategi med ett syfte, mer eller mindre medvetet hos olika socialsekreterare, att förhindra vidare kontakt. Flera uppfattar socialtjänsten rentav som beaktad: Den som inte känner till sina rättigheter riskerar att bli lurad, är en tolkning. Uttalanden som följande vittnar om en sådan känsla av rättslöshet och påfallande brist på tillit till socialtjänstens goda intentioner:

”Jag kom till Sverige för fyra år sen, typ. (...). Och jag kan inte reglerna så bra. (...) Svenska barn förstår mer än mig. (...) Soc kan påstå vad dom vill. När man förstår reglerna så... (...) kan man säga att (...) det här är det som ska gälla för mig. Men när man inte vet om kan dom säga ”Så här är det”. (1c)

Ungdomarna i fokusgruppsintervjuerna utvecklar ytterligare sina tankar om varför representanter för myndigheter agerar som de gör. En flicka funderar kring olika tänkbara anledningar till de brister hon har upplevt hos socialtjänsten:

”Jag tänker att det är en brist i samhället, en brist i strukturen (...). Att socialtjänsten antingen inte är tillräckligt utbildade, så att dom inte vet hur dom ska svara. Eller att dom är underbemannade och inte har tiden att finnas för alla som behöver. (...) Att dom har så många klienter på varje anställd att de inte hinner med och gör det bästa. (...) Dom har inte kraft eller ork eller tiden och att fokusera sig och verkligen bry sig om en enskild person, utan alla blir... en grupp. (3d)

Kunskapsbrist, tidsbrist, alltför många klienter, bristande ork och engagemang – allt detta gör enligt denna flicka att socialsekreterare inte klarar av att se individer i sina unga klienter, utan endast gruppen ungdomar. Därför förmår de inte heller ge samma goda bemötande som Barnrättsbyrån. En annan flicka tror inte att det överhuvudtaget är socialtjänstens uppgift att hjälpa ungdomar med problem av mer komplex karaktär:

”Jag tror inte att socialtjänsten (...) löser några problem. Dom är inte engagerade för att hjälpa oss. (...) Dom hjälper oss med hälsa, boende, skola, fritid, sånt. Men inte om vi har problem, typ... med

Migrationsverket. Om vi har problem... då är dom inte med oss, för att hjälpa oss. Jag vet inte om det inte ingår i deras jobb, eller om dom inte får göra det (3b)

Åter en annan kvalitet (eller snarare kvalitetsbrist) som ungdomarna upplever i relation till socialtjänsten och som dryftas i fokusgrupperna har att göra med en känslomässig distans hos socialsekreterare visavi unga klienter. Relationerna beskrivs (med ett enda undantag) som svala och oengagerade från socialsekreterares sida, ibland till och med fientliga. En pojke berättar att det har skurit sig helt i kontakten mellan honom och socialtjänsten. Han känner oro för hur den fortsatta kommunikationen ska arta sig, men kontakten med Barnrättsbyrån lugnar något.

Barnrättsbyrån – ett speciellt ställe

Det unika som framhålls med Barnrättsbyrån handlar till stor del om kvaliteter kopplade till själva bemötandet där. Detta upplevs av de unga intervjupersonerna som helt väsensskilt jämfört med vad de har erfarenhet i möten med andra aktörer både när det gäller förmedlande av engagemang och intresse och känslorna som uppstår hos dem ifråga om att vara tagen på allvar och respekterad. Låt oss stanna till ytterligare vid detta. En flicka berättar hur Barnrättsbyrån fått henne att inse att ”det fortfarande finns människor som bryr sig”. Flera berättar hur kontakten med Barnrättsbyrån hjälpt dem att våga lita på vuxna, att fortsätta kämpa, att bygga upp eller hitta tillbaka till ett självförtroende – och i all enkelhet att känna sig gladare:

”Barnrättsbyrån har inte bara hjälpt mig med problemet, dom har hjälpt mig med humöret. Jag var nästan... jag kände mig låg. Barnrättsbyrån hjälpte mig. (...) Det är dom väldigt bra på. Man kan komma dit på jättedåligt humör, men man lämnar alltid jätteglad. (1c)

Det framgick inledningsvis att det första mötet på Barnrättsbyrån väcker förhoppningar hos de unga om en positiv förändring. Detta att bemötas på ett sätt som väcker och vidmakthåller en känsla av hoppfullhet inför framtiden är en oerhört viktig aspekt när ungdomarna berättar om sina erfarenheter av Barnrättsbyrån:

”Jag hade slutat tro på mig själv (...) Soc trodde inte på mig. Då hjälpte dom på Barnrättsbyrån mig att hitta tillbaka till det här att jag klarar faktiskt det här, att jag är en stark person och att jag kan det om jag bara vill så. (...) Jag har lärt mig att börja lita på vuxna igen, att det finns dom vuxna runt en som faktiskt vill en väl och inte bara vill köra över en och struntar i en. (...) Det finns vuxna som lyssnar. Och sen även lite också det där att det är bättre att försöka och liksom misslyckas än att inte göra någonting, att liksom fortsätta kämpa även om det känns helt hopplöst och ingen tror på en. (3d)

Ännu en flicka berättar på ett liknande sätt hur förhållningssätten hos medarbetarna på Barnrättsbyrån att inte ge upp, tro på hennes förmåga trots motigheter, fungerar inspirerande: Vem är hon att sluta anstränga sig när Barnrättsbyrån fortsätter?

”Genom det jag berättade för dom, berättade dom för mig vad dom såg, att ”Vi ser ju att du kan det här, vi ser ju att du klarar det här”. Det som jag inte såg, det jag blundade för, när allt var svart. (...) Och att dom har en stark vilja till att hjälpa. Alltså... när jag ser dom kämpa för min skull, då tänker jag att: ”varför ska jag inte kämpa om andra människor vill kämpa med mig?” Dom visar verkligen viljan att kämpa tillsammans. (3e)

Barnrättsbyrån hjälpte flickan här att få tillbaka tron på sig själv när allting kändes svart genom att peka på vad hon trots svårigheter klarat av och uppmuntra henne på olika sätt.

Enligt samma flicka är de som arbetar på Barnrättsbyrån ”från början” vad hon beskriver som ”bra personer”, det vill säga personer med förmågan att ha tålamod med och känna kärlek till andra människor.

En annan flicka uttrycker något liknande när hon ska förklara vad som är det allra bästa med Barnrättsbyrån:

”Man går alltid därifrån glad. (...) Man är omringad av underbara människor som faktiskt bryr sig. Som jag vet skulle göra allting för att liksom få det... Alltså jag har haft en väldigt komplicerad situation och vi har suttit där och bara, ”Vad fan ska vi göra med det här?” Men ändå liksom, så mycket som dom har kämpat! Ett tag var jag där varje dag, för det var väldigt mycket. Dom hade kontakt med massa olika människor och massa olika... BUP, soc, polisen, allt möjligt! Och... dom slutade aldrig kämpa. Och det är så himla galet coolt tycker jag, att det finns ett sånt ställe! (...) Alla har varit så himla... alltså även fast dom har hjälpt mig jättemycket med soc och med polis och allting, men... Alltså jag uppskattar verkligen deras liksom personligheter, för jag tror ändå att det är det som har hjälpt mig mest, att jag bara kan komma dit och bara liksom få... slänga all min skit på någon annan ett tag. Vilket är viktigt för alla. Alltså, att inte alltid bara hantera allting själv. Så det är... Människorna, det är absolut bäst. Dom som jobbar här. (1b)

Enligt denna flickas tolkning handlar det som gör Barnrättsbyråns arbete unikt och kvalitativt åtskilt från exempelvis socialtjänstens insatser och bemötanden om personliga egenskaper hos de som arbetar där. De är förmögna till både förståelse och empati. Andra röster uttrycker,

som här har framgått, en föreställning att socialtjänsten varken har samma uppdrag eller möjligheter att etablera lika goda relationer och kontakter – inte minst på grund av en hög arbetsbelastning och liknande, strukturella, förhållanden.

Begränsningar?

Finns det då inte något som en ung besökare på Barnrättsbyrån skulle ha svårt att ta upp? En enda intervjuperson antyder att man kanske inte kan eller vill berätta om allt vad man har varit med om ens för Barnrättsbyrån. Det kan finnas sådant som är för svårt att tala om, även om man ber om hjälp med det konkreta:

”Det beror ju på från person till person vad man själv känner att man vill och vågar berätta. För jag tror ju att... du kan berätta allt och berätta exakt vad du behöver hjälp med. Men sen finns det ju personliga grejer som är för svårt för att berätta för någon. Och att jag kan be om hjälp om det här som löser situationen nu. Men det som ligger i grunden och som kanske är för jobbigt, det kan jag inte alltid be om hjälp med, av rent personliga skäl. (3d)

Den reservation som kommer i dagern här antyder ett för denna intervjustudie unikt resultat i upplevelsen av en begränsning i förhållande till Barnrättsbyrån. Även detta uttalande går dock att tolka positivt: Flickan känner sig inte tvingad att berätta om ”allt” för Barnrättsbyrån, de upplevs ändå göra vad de kan för henne.

Avslutningsvis vill vi med två citat återknyta till de typfall som inledde denna redogörelse. En flicka berättar att hon lever under en stor press. Hon har utformat en egen liten ritual som hon genomför varje gång hon kommer till Barnrättsbyrån, där hon kan känna sig trygg:

” Jag går alltid upp och så tar jag min nalle, jag har en egen nalle där. Jag tar min filt och går och lägger mig på mattan och ligger där. (1b)

En annan besökare berättar att han var nära att ge upp innan han fick kontakt med Barnrättsbyrån. Kontakten med dem, berättar han, var livsavgörande:

” Jag var här (visar nere vid golvet). Jag hade ingenting. (...) Jag trodde att jag klarar inte en dag mer. Jag kunde inte studera, jag kunde inte festa, jag kunde inte... göra något roligt alls. (...) När jag satt med mina kompisar var jag ... inne i mig själv. Jag kunde inte snacka med dom. Jag kände mig... (...) det är nånting som inte stämmer. (...) Barnrättsbyrån har räddat mitt liv. Om jag inte träffat dom, kanske jag levde inte längre. Så var det för mig. (1c)

Diskussion

Intervjuerna med ungdomar vid Barnrättsbyrån kom mindre att handla om vad som faktiskt åstadkoms genom Barnrättsbyråns insatser och mer om hur kvaliteter i kontakterna upplevs fungera positivt på olika sätt, som att stärka hoppet om framtiden och tilliten till den egna förmågan. Barnrättsbyråns förhållningssätt beskrivs hjälpa de unga att få tillbaka tron på sig själva. Medarbetarna på Barnrättsbyrån påminner om vad de unga, trots svårigheter, hittills har klarat av. Medarbetarna uppmuntrar på olika sätt och beskrivs genomgående som **personliga** i sitt bemötande. De upplevs förmedla ett genuint intresse och engagemang och liknas inte sällan vid **föräldrar**. Allt detta är viktiga aspekter av den särart i bemötandet som de unga besökarna erfar hos Barnrättsbyrån.

Stödet från Barnrättsbyrån upplevs vidare av intervjupersonerna bidra till deras förmåga både att **ta emot** den hjälp som erbjudits och att själva **följa upp** samma hjälp genom att ta itu med de handlingar som krävs i spåren av anmälningar, ansökningar och inlagor.

Intervjupersonerna skiljde tydligt mellan å ena sidan Barnrättsbyrån konkreta betydelse när det gäller att påverka och därigenom förändra saker och ting och å andra sidan dess **betydelse** för dem känslomässigt (alltså genom att förmedla respekt, hopp, omsorg). De berättelser om Barnrättsbyrån som vi fått ta del av är i hög utsträckning berättelser om hur förtroende byggs upp och bibehålls.

Lokalerna upplevs som en fristad, de signalerar i sig en hög grad av informalitet. Som i flickans exempel när hon beskriver vad hon alltid gör när hon kommer till Barnrättsbyråns lokaler – att lägga sig ned på golvet med en nalle i famnen är en trygghetsritual som förefaller befästa en förtroendefull relation. En fundering som aktualiseras här är om det skulle vara möjligt med något liknande inom socialtjänsten eller vid andra myndigheter. Ligger det alls i sakens natur? Vi noterar vidare att de unga lyfte fram åtskilliga exempel på hur **andra myndigheter** agerat (eller skulle förmodas agera i olika hypotetiska situationer). Detta väcker bl.a. frågan om hur pass införstådda dessa unga är med innebörden av ”myndighet”. Känner de till vilka särdrag en myndighet har i jämförelse med andra aktörer, aktörer som de stött på med anledning av sina olika problem? Frågan är inte oviktig, eftersom det hör till Barnrättsbyråns uppdrag att fungera som stöd för unga människor just i kontakter med myndigheter. Vilken betydelse kan det tänkas ha, konkret, att **inte** känna till vad som utmärker en myndighet? En annan, möjligen kompletterande, tolkning av uttrycket ”andra myndigheter” är att Barnrättsbyråns personal upplevs **uppträda myndigt**, genom att ge ungdomarna en röst i sammanhang där de annars inte erfar att de är lyssnade till.

En viktig erfarenhet som de unga delar är att när Barnrättsbyrån företräder dem bemöts de annorlunda hos socialtjänsten. De blir tagna på allvar. Resultaten av fokusgruppsintervjuerna aktualiserar härmed ett klassiskt dilemma för socialarbetare i offentliga verksamheter, nämligen att tvingas balansera mellan rollen som stödgivare och myndighetsutövare, med beslutsfattande och rentav tvångsinsatser bland arbetsredskapen. Det väcker också många frågor. En sådan gäller var gränsen går för socialtjänstens uppdrag och ansvar. Vissa behov

som de unga intervjupersonerna beskriver här är inte självklart uppgifter för det offentliga. Det är i regel svårt för alla unga att få tag i en egen bostad och att försörja sig själva. Att för socialsekreterares del hänvisa till unga människors egen förmåga att ta itu med och lösa den typen av problem behöver inte vara fel väg att gå. Men dessa unga beskriver mångfacetterade sociala problem och saknar i regel fungerande sociala nätverk innefattande kontakter med vuxna som kan hjälpa dem i svåra livsskeden. Utan den typen av stöd som många andra unga människor i Sverige har medför exempelvis en sådan sak som bostadslöshet betydande följdproblem. Resurssvaga människor visar sig här ibland behöva en form av murbräcka för att alls komma ifråga för insatser. Vore det då orimligt att förvänta av socialsekreterare en förmågan att skilja mellan de som har allvarliga sociala problem och de som bör klara sig av egen kraft? Även det som ungdomarna berättar om kontakternas med Barnrättsbyrån informella karaktär och kvaliteter diskuteras nedan, där vi också särskilt kommenterar relationen mellan en professionell distans och ett (möjligen mer traditionellt) relationsbaserat socialt arbete.

Hur kan vi då värdera utsagorna här av de unga som har intervjuats? De utgör självfallet ingen representativ grupp unga människor med erfarenhet av socialtjänsten. De har alla vänt sig till Barnrättsbyrån för att få hjälp och kan därför snarast förväntas vara ett specifikt urval särskilt missnöjda. Samtidigt har de en stor, samlad erfarenhet som klienter i förhållande till socialtjänsten. De är människor som tidigt i livet tvingats inta en klientroll i förhållande till vuxenvärlden – och dess myndigheter. Dessa ofta mycket utsatta unga människor berättar om känslor av att befinna sig i underläge i förhållande till myndigheter och hjälpinstanser. De upplever sig tvingade att vända ut och in på sig själva och berätta om svåra erfarenheter och personligt lidande för att få den hjälp som de behöver, men erfar sällan att de möts av respekt eller omsorg i paritet med det som de lämnar ut om sig själva. Utan att veta exakt vad som skett vid dessa tillfällen kan vi ändå konstatera att professionella aktörer inte alltid lyckas skapa en allians med de unga som de arbetar med. Barnrättsbyråns medarbetare, å andra sidan, får mycket

erkännande i fokusgruppsintervjuerna för att de upplevs erbjuda känslomässigt genuina och stabila relationer. Detta är särskilt betydelsefullt att lyfta fram här både eftersom mycket av det som Barnrättsbyrån gör i praktiken kan beskrivas som traditionellt, relationsinriktat socialt arbete (som många associerar med just socialtjänsten) och eftersom socialtjänsten är en vanlig motpart när ungdomarna ber om Barnrättsbyråns bistånd.

Man skulle kunna tolka de många påfallande negativa rösterna om inte minst psykologers och socialsekreterares bemötande och insatser som tecken på orealistiska förväntningar hos de unga när det gäller vilken hjälp som de alls kan förvänta sig. Den tolkningen utmanas dock delvis av det faktum att resultatet av Barnrättsbyråns ansträngningar inte avgör hur de unga besökarna värderar insatserna som görs. Som här har betonats så uttrycker de unga sin uppskattning över att Barnrättsbyrån inte ger upp trots svårigheter och motgångar. De gör så gott de kan även om de inte alltid lyckas. Flera berättelser i fokusgrupperna vittnar också om Barnrättsbyråns ibland begränsade möjligheter att verkligen åstadkomma någon konkret förändring att tala om. Ändå lyckas de alltså förmedla att de finns kvar som stöd, även i fall när de inte förmår åstadkomma den förändring som de försökt och önskar. De unga förstår att Barnrättsbyrån kanske inte kan ändra på allt som de skulle vilja. En viktig del i förklaringen till att ungdomarna upplever Barnrättsbyrån så positivt är vara att de känner sig välkomna och möts av en god vilja trots eventuella, konkreta, tillkortakommanden. Socialtjänsten däremot upplevs negligera sådana behov som den inte direkt erfar ansvar för: "Vi kan inte göra något åt din situation" – punkt. Denna myndighet tillskrivs av intervjupersonerna en rent avvisande hållning – de upplevs inte inbjuda till kommunikation, än mindre relationer. Snarast upplevs socialtjänsten aktivt söka efter skäl att inte ta ansvar eller att finna lösningar för att kunna hjälpa till. Kontakten med socialarbetare och andra som inte förmedlar att de lyssnar och bryr sig om upplevs som rent destruktiv.

I de ungas berättelser om Barnrättsbyråns goda kvaliteter står, som vi sett, relationerna i tydligt fokus. Ett personligt intresse och tilltal utgör

Barnrättsbyråns viktigaste kännetecken - kvaliteter som enligt intervju-personerna förmedlas av alla som arbetar där. Huruvida de unga ska få det bemötande och den kontakt som de önskar är alltså inte avhängigt vilken personal som råkar befinna sig på Barnrättsbyrån när de kommer dit. Barnrättsbyråns medarbetare tycks alltså, enligt fokusgruppsintervjuerna, ha etablerat vad vi kan kalla för en kultur av personligt bemötande oavsett vem som råkar arbeta.

I fokusgruppsintervjuerna dryftades uppfattningen att det krävs egna erfarenheter av något svårt för att verkligen kunna förstå och hjälpa, och att en av fördelarna med Barnrättsbyrån är att medarbetarna där har en stor, samlad erfarenhet. De upplevs bjuda på dessa erfarenheter, oavsett om de uppstått i yrkeslivet och är av mer personlig karaktär. Omigen aktualiseras sättet att arbeta – de intervjuade unga vet självfallet inte vilka erfarenheter som exempelvis psykologer vid BUP har, eller socialsekreterare. Men det betydelsefulla i detta sammanhang är att ungdomarna upplever en stark begränsning i att eventuella sådana erfarenheter hos professionella aktörer som psykologer och socialsekreterare inte ges utrymme att få inverka på kontakten, med konsekvensen att den förblir opersonlig och upplevs som oengagerad och sval. Här aktualiseras (om än inte besvaras) både frågan om vad som kännetecknar ett gott socialt arbete (krävs verkligen förståelse i betydelsen personlig igenkänning?) och den komplexa problematik som rör vem som verkligen kan förstå en annan människas belägenhet. Är det den som delar en erfarenhet, eller den som har en professionell eller yrkesrelaterad kunskap och som dessutom upprätthåller en form av distans? Kanske är det i förment enkelhet en förmåga att bry sig om, och förmedla detta, som kännetecknar ett gott bemötande. Kräver det, i så fall, mer tid än vad exempelvis socialsekreterare har till sitt förfogande? Kräver det en viss avsaknad av (administrativa) gränser?

Berättelser har förmedlats här om hur socialsekreterare upplevs avvisa och sträva efter att förhindra kontakter. En uppfattning som dryftades i fokusgruppsintervjuerna var att det vore en omöjlig uppgift för socialsekreterare att förmedla en äkta omsorg om sina klienter ens om de så skulle vilja – därtill är de alltför överlastade av arbete. Vi har naturligtvis

ingen möjlighet att ta reda på exakt vad som skett vid sådana tillfällen som de unga refererade till i fokusgruppsintervjuerna, eller att mer i detalj utröna vad som har fått ungdomarna att känna sig illa till mods (ibland i en sådan utsträckning att de avbrutit kontakten och vägrar att gå tillbaka). Men oavsett vad som förevarit så är det en viktig kunskap att ungdomarnas tillit till socialtjänsten ter sig extremt låg och att de från socialtjänstens sida har upplevt en önskan att undvika dem snarare än att vilja hjälpa.

Socialt arbete i fokus – ytterligare reflektioner

De berättelser som de unga låtit oss ta del av väcker många funderingar om de sammanhang och det samhälle som de lever i och upplever. Myndigheter, inte minst socialtjänsten, hamnar här i ett relativt hårt strålkastarljus. De unga som kommer till tals förmedlar känslor av att vara både besvikna på och luttrade i förhållande till myndigheter och myndighetspersoner. Deras förväntningar om fortsättningen är lågt ställda. Den kombination av tillgänglighet, kunnande och personligt bemötande som Barnrättsbyrån beskrivs erbjuda upplevs utgöra en tydlig kontrast till den etablerade socialtjänsten. Att det allra viktigaste är upplevelsen att bli lyssnad till påtalades gång på gång av de unga intervjupersonerna, vilket föranleder ännu några reflektioner.

Den första frågan rör det faktum att det som Barnrättsbyrån gör (enligt de unga intervjupersonerna) i hög utsträckning kan beskrivas som traditionellt, relationsinriktat socialt arbete. På Barnrättsbyrån bedrivs detta arbete inte alltid av utbildade socialarbetare (blott en av medarbetarna är socionom). Vad säger oss detta om det sociala arbetets roll i de kontexter dessa unga erfarit, inom offentliga och andra organisationer? Den andra reflektionen aktualiseras av att flera av de berättelser som ungdomarna delar med sig av i fokusgruppsintervjuerna skildrar upplevelser möten med en slags procedurritualism hos socialtjänsten. Genom dessa ungas berättelser framstår socialtjänsten som en bromskloss, frapperande inhuman i sin oemottaglighet för såväl logiska argument som vädjanden om humanitet. (Hur realistiskt är det till exempel att förvänta att en 18-åring utan utbildning och kunskaper

i svenska omedelbart kan bli självförsörjande?) Enligt de ungas egna tolkningar är den nu upplevda procedurritualismen ägnad att skapa hinder för ytterligare kontakter. Om det stämmer – vad beror det på? En tolkning är att det är ett uttryck för en känsla av vanmakt hos socialsekreterare inför sådana svårhanterade levnadsöden som det handlar om? Att (till synes blint) hänvisa till regler är ett förhållningssätt som kan upplevas som det enda rimliga av någon som känner sig maktlös. Denna reflektion väcker en följdfråga: Kan det vara så att socialtjänstens förmåga att bemöta och hantera klienter i särskilt komplicerade omständigheter är orimligt liten? Är kunskapen bristfällig, är verktygen otillräckliga? Detta, i sin tur, aktualiserar funderingar om vilka möjligheter som socialarbetare i socialtjänsten i praktiken har att etablera förtroendefulla relationer med sina klienter. En av de unga intervju-personerna berättade att hans socialsekreterare uppmanat honom att be om Barnrättsbyråns hjälp att klaga på beslut som en kollega fattat. Vilket utrymme har socialsekreterare att ingripa när de upplever att en kollega hanterat en klient felaktigt, och vilket utrymme upplever de sig ha? Finns det en diskrepans här på så vis att socialsekreterare bedömer sitt handlingsutrymme som mindre än det faktiskt är – nog bör en socialsekreterare kunna hjälpa en klient att överklaga en kollegas beslut. Eller handlar det om tidsbrist, rentav bekvämlighet? Oavsett vilket kan vi konstatera att en upptagenhet vid procedurer och regler, liksom en (upplevd eller faktisk) avsaknad av handlingsutrymme direkt utmanar sociallagstiftningens grundläggande intentioner: socialtjänst-lagen ger, åtminstone i teorin, betydligt större utrymme för tolkningar och individuella ställningstaganden än vad de unga här upplever att de mötts av.

En mer övergripande fråga som aktualiseras här gäller socialt arbete generellt. Det finns tydliga tendenser, såväl i Sverige som internationellt, att socialt arbete allt mer innefattar bruk av standardiserade mallar för såväl bedömningar som insatser. Forskning visar att socialarbetare får allt svårare att bemöta och hantera ansökningar om bistånd från

människor som inte passar in i givna bedömningsinstrument och standardiserade insatsutbud.¹

Bristande samordning mellan myndigheter, okunskaper, snäva tolkningar av lagstiftningen som avspeglar sparsamhet intill nitiskhet – om inte dessa tre så kanske Barnrättsbyrå inte skulle behövas. I praktiken tycks Barnrättsbyrån verka i socialtjänstlagens andra i en tid när socialtjänstens praktik glidit iväg ganska långt från densamma.

Plats för kritik?

Finns det några mindre positiva effekter, kanske risker, av Barnrättsbyråns sätt att arbeta? Det kan te sig långsökt att ställa denna fråga med tanke på de närmast överväldigande positiva röster som hörts här. Frågan är alltså hypotetisk. Det finns inga empiriska underlag här för sådana slutsatser. Men om vi tillåter oss att resonera fritt kan frågan exempelvis ställas om någon, andra aktörer eller närstående till de unga, kan känna sig utkonkurrerade av Barnrättsbyrå och därför välja en mer passiv hållning än de annars skulle göra?

Vi kan också fundera över det (visserligen unika) uttalandet av en flicka om känslan av att inte kunna eller vilja tala om precis allt med Barnrättsbyråns medarbetare. Kan det finnas behov hos ungdomar som vänder sig till Barnrättsbyrå som de upplever ligger utanför kompetensen där och som därför inte blir uttalade, eller efterfrågas? Besökarna har, som framgått, dåliga erfarenheter av andra aktörer. De har känt sig förtingligade och osedda av psykologer och socialsekreterare. När Barnrättsbyrå blir den enda professionella kontakten för ungdomar med svåra problem och livssituationer – kan då fler problem uppstå för att kompetensen där trots allt inte riktigt räcker till?

Ovan nämndes att Barnrättsbyrå ofta liknas vid en familj, medarbetarna vid föräldrar. Detta är en påtaglig kontrast till hur socialtjänsten uppfattas. Men hur skulle socialtjänsten kunna vara som en mor för klienter? Myndighetsutövning kombinerad med stödverksamhet, eller

¹ Forskning om biståndsbedömning av äldre antyder att sådana erfarenheter hos bistånds-handläggare gör att de initierar en slags förhandlingar med äldre klienter där de senare förmås att anpassa sina önskemål efter vad socialtjänsten har att erbjuda i form av konkreta insatser. (Olaison 2009) Inom delar av äldreområdet råder en uppenbar brist på sådan flexibilitet och individanpassning som lagstiftningen annars stipulerar.

motivationsarbete, är en erkänt svår balansgång – ständigt aktuell inom det sociala arbetets fält. Samtidigt visar resultatet här på betydelsen av fungerande relationer mellan hjälpbehövande och de som de vänder sig till för att någon hjälp alls ska uppnås. Som en flicka sa: Det krävs förtroende.

En fråga som väcks handlar om Barnrättsbyråns möjligheter att påverka utöver de konkreta sammanhang där de verkligen agerar. Kanske deras insatser genom att följa med unga till besök med myndigheter endast är punktinsatser som inte förändrar något på längre eller bredare sikt. Är det, i så fall, ett problem? Nej – inte för de unga som verkligen upplever sig få stöd och hjälp. Ja – givet Barnrättsbyråns önskan att förändra också på strukturell nivå.

Intervjuerna med unga människor som besöker Barnrättsbyrån ger viktiga perspektiv på det praktiska sociala arbete för barn och unga som bedrivs inom såväl offentliga organisationer som organisationer i civilsamhället.

Litteratur

- Breen, R. L. (2006). A practical guide to focus-group research. *Journal of geography in higher education*, 30(3), 463-475.
- Bryman, A. (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Malmö: Liber.
- Creswell, J.W. (1998). *Qualitative inquiry and research design: Choosing among five traditions*. London: Sage Publications.
- Morgan, D. (1997). *Focus groups as qualitative research*. London: Sage.
- Neuman, W.L. (2011). *Social Research Methods. Qualitative and Quantitative Approaches*. (7th ed.). Boston: Pearson.
- Olaison, A. (2009). *Negotiating needs. Processing older persons as home care recipients in gerontological social work practices*. Diss. Linköping University. Linköping: Univ. Press. Sweden.
- Quinn Patton, M. (1987). *How to Use Qualitative Methods in Evaluation*. Newbury Park, London Delhi: Sage Publications.

”

Man vet att dom alltid
ställer upp. Det spelar ingen
roll vad det är.”

Ur intervjun: *Unga om Barnrättsbyrån*

Rättighetsindex

Indexet över svensk rätt i förhållande till artikel 16, 19, 20, 24-27, 39							
	Barn-konventionen	Social-tjänstlagen	Brottsbalken	Lag med särskilda bestämmelser om vård av unga	Häls- och sjukvårdslagen	Föräldrabalk	Offentlighets- och sekretesslagen
1	Definition av barn	1 kap. 2 §					
3	Barnets bästa	1 kap. 2 § 6 kap. 5 §				6 kap. 2 a §	
5	Föräldrars ledning och den fort-löpande utvecklingen av barnets förmåga	5 kap. 1 § och 3 §				6 kap. 2 a § 6 kap. 4-7 §§ 6 kap. 15 a §	
6	Barnets rätt till liv, överlevnad och utveckling	5 kap. 1 §					
7	Födelseregistrering, namn, medborgarskap, samt rätten att få vetskaper om sina föräldrar						
8	Rätten att behålla sin identitet						
9	Separation från föräldrar	5 kap. 1 § och 3 §				6 kap. 2 a § 6 kap. 4-7 §§ 6 kap. 15 a §	
10	Resa in i eller lämna länder för familje-återförening						
12	Respekt för barnets åsikter	3 kap. 5 § 11 kap. 2 § och 10 §			2 a och 2 b § (ålders-neutrala) 2 g §	6 kap. 2 a §	
16	Barnets rätt till privatliv					6 kap. 2 § 6 kap. 11 §	12 kap. 3 § 25 kap. 1 § 26 kap. 1 §
18	Föräldrarnas gemensamma ansvar med bistånd från samhället	5 kap. 1 § och 3 §				6 kap. 17 a § och 18 §	
19	Barnets rätt till skydd mot alla former av våld	5 kap. 1 § och 11 § 11 kap. 1-2 §§ 14 kap. 1 §	3-4 kap. 6 kap. 4-6 §§	1-2 §§ och 6 §		6 kap. 1 §	
20	Barn som berövats sin familjemiljö	1 kap. 2 § 2 kap. 1 § 3 kap. 5 § 4 kap. 1 § 5 kap. 1 §, 1 a § 6 kap. 1 § 11 kap. 1-3 §§, 10 § 16 kap. 3 §					
21	Adoption	1 kap. 2 § 6 kap. 12 § 16 kap. 3 §				4 kap. 1 § 4 kap. 4 § 4 kap. 6 §	

Indexet över svensk rätt i förhållande till artikel 16, 19, 20, 24-27, 39							
	Barn-konventionen	Social-tjänstlagen	Brottsbalken	Lag med särskilda bestämmelser om vård av unga	Häls- och sjukvårdslagen	Föräldrabalk	Offentlighets- och sekretesslagen
22	Flyktbarn	1 kap. 2 § 2 kap. 1 § 2 a kap. 1 § 3 kap. 5 § 11 kap. 2 § och 10 § 16 kap. 3 §				16 kap. 1 §	
23	Rättigheter för barn med funktionshinder	1 kap. 2 § 2 kap. 1 § 3 kap. 5 § 4 kap. 1 § 5 kap. 1 § och 7 §					
24	Barnets rätt till hälsa och sjukvård	2 kap. 1 § 5 kap. 1 § 5 kap. 1 a § 11 kap. 1 § 11 kap. 2 §			2 §, 2 a §, 2 b § och 3 f § (åldersneutrala) 2 g §	6 kap. 2 § 6 kap. 11 § 6 kap. 13 § 6 kap. 13 a §	
25	Barnets rätt till regelbunden övervakning av behandling	6 kap. 4 § 6 kap. 8 § 13 kap. 1 §					
26	Barnets rätt att åtnjuta social trygghet	1 kap. 2 § 2 kap. 1 § 3 kap. 2 § och 5 § 4 kap. 1 § och 3 § 5 kap. 1 § och 11 § 11 kap. 1 § och 10 §				7 kap. 1 §	
27	Barnets rätt till levnadsstandard	1 kap. 2 § 2 kap. 1 § 3 kap. 2 § och 5 § 4 kap. 1 § och 3 § 5 kap. 1 § och 11 § 11 kap. 1 § och 10 §					
28	Barnets rätt till utbildning	5 kap. 1 § 5 kap. 1 §					
29	Utbildningens syfte	5 kap. 1 § 5 kap. 1 a §					
31	Barnets rätt till fritid, lek och kultur	4 kap. 1 §					
39	Rehabilitering av barn	2 kap. 1 § 5 kap. 1 § 5 kap. 1 a § 11 kap. 1 § 11 kap. 2 §			2 §, 2 a § 2 b § och 3 f § (åldersneutrala) 2 g §	6 kap. 2 § 6 kap. 11 § 6 kap. 13 § 6 kap. 13 a §	

Index över svensk rätt i förhållande till artikel 5, 7, 8, 9,18, 28, 29						
	Barn-konventionen	Socialtjänstlagen	Lag om stöd och service till vissa funktions-hindrade	Föräldrabalk	Skollagen	Folkbok-föringslagen och Lag om svenskt medborgarskap
1	Definition av barn	1 kap. 2 §				
3	Barnets bästa	1 kap. 2 § 6 kap. 5 §	6 a §	6 kap. 2 a §	1 kap. 10 §	
5	Föräldrars ledning och den fort-löpande utvecklingen av barnets förmåga	5 kap. 1 § och 3 §		6 kap. 2 a § 6 kap. 4-7 §§ 6 kap. 15 a §		
6	Barnets rätt till liv, över-levnad och utveckling	5 kap. 1 §				
7	Födelseregist-rering, namn, medborgar-skap, samt rätten att få vetskap om sina föräldrar					2 §, 18 § Folkbok-föringslagen
8	Rätten att behålla sin identitet					1 § Lagen om medborgarskap
9	Separation från föräld-rarna	5 kap. 1 § och 3 §		6 kap. 2 a § 6 kap. 4-7 §§ 6 kap. 15 a §		
10	Resa in i eller lämna länder för familje-återförening					
12	Respekt för barnets åsikter	3 kap. 5 § 11 kap. 2 § och 10 §	8 §	6 kap. 2 a §	1 kap. 10 §	
16	Barnets rätt till privatliv			6 kap. 2 § 6 kap. 11 §		
18	Föräldrarnas gemensamma ansvar med bistånd från samhället	5 kap. 1 § och 3 §		6 kap. 17 a § och 18 §		
19	Barnets rätt till skydd mot alla former av våld	5 kap. 1 § och 11 § 11 kap. 1-2 §§ 14 kap. 1 §		6 kap. 1 §		
20	Barn som berövats sin familjemiljö	1 kap. 2 § 2 kap. 1 § 3 kap. 5 § 4 kap. 1 § 5 kap. 1 §, 1 a § 6 kap. 1 § 11 kap. 1-3 §§, 10 § 16 kap. 3 §				
21	Adoption	1 kap. 2 § 6 kap. 12 § 16 kap. 3 §		4 kap. 1 § 4 kap. 4 § 4 kap. 6 §		

Index över svensk rätt i förhållande till artikel 5, 7, 8, 9,18, 28, 29						
	Barn-konventionen	Socialtjänstlagen	Lag om stöd och service till vissa funktions-hindrade	Föräldrabalk	Skollagen	Folkbok-föringslagen och Lag om svenskt medborgarskap
22	Flyktbarn	1 kap. 2 § 2 kap. 1 § 2 a kap. 1 § 3 kap. 5 § 11 kap. 2 § och 10 § 16 kap. 3 §		16 kap. 1 §	7 kap. 2 § 29 kap. 2 §	
23	Rättigheter för barn med funktions-hinder	1 kap. 2 § 2 kap. 1 § 3 kap. 5 § 4 kap. 1 § 5 kap. 1 § och 7 §	1 §, 6 a §, 7-9 §§, 15 §		1 kap. 4 § 3 kap. 7-9 §§	
24	Barnets rätt till hälsa och sjukvård	2 kap. 1 § 5 kap. 1 § 5 kap. 1 a § 11 kap. 1 § 11 kap. 2 §		6 kap. 2 § 6 kap. 11 § 6 kap. 13 § 6 kap. 13 a §		
25	Barnets rätt till regel-bunden översyn av behandling	6 kap. 4 § 6 kap. 8 § 13 kap. 1 §				
26	Barnets rätt att åtnjuta social trygghet	1 kap. 2 § 2 kap. 1 § 3 kap. 2 § och 5 § 4 kap. 1 § och 3 § 5 kap. 1 § och 11 § 11 kap. 1 § och 10 §		7 kap. 1 §		
27	Barnets rätt till levnads-standard	1 kap. 2 § 2 kap. 1 § 3 kap. 2 § och 5 § 4 kap. 1 § och 3 § 5 kap. 1 § och 11 § 11 kap. 1 § och 10 §				
28	Barnets rätt till utbildning	5 kap. 1 § 5 kap. 1 §			1 kap. 8 § 7 kap. 10, 12-13 §§	
29	Utbildningens syfte	5 kap. 1 § 5 kap. 1 a §			1 kap. 9 § och 10 § 3 kap. 3 § 3 kap. 9-12 §§ 4 kap. 8 § 5 kap. 6 §, 12 § och 14-15 §§ 6 kap. 10 § och 15 § 26 kap. 3 § 28 kap. 16 §	
31	Barnets rätt till fritid, lek och kultur	4 kap. 1 §	9 § och 15 §		14 kap. 2-3 §§ 14 kap. 7 § 25 kap. 4 §	
39	Rehabilitering av barn	2 kap. 1 § 5 kap. 1 § 5 kap. 1 a § 11 kap. 1 § 11 kap. 2 §		6 kap. 2 § 6 kap. 11 § 6 kap. 13 § 6 kap. 13 a §		

Index över svensk rätt i förhållande till artikel 21							
	Barn-konventionen	Social-tjänstlagen	Föräldrabalk	Lagen om internationell adoptions-förmedling	Lagen om internationella rättsförhållanden rörande adoption	Lagen med anledning av Sveriges tillträde till Haagkonventionen om skydd av barn och samarbete vid internationella adoptioner	Utlännings-lagen
1	Definition av barn	1 kap. 2 §					1 kap. 2 §
3	Barnets bästa	1 kap. 2 § 6 kap. 5 §	6 kap. 2 a §				1 kap. 10 §
5	Föräldrars ledning och den fort-löpande utvecklingen av barnets förmåga	5 kap. 1 § och 3 §	6 kap. 2 a § 6 kap. 4-7 §§ 6 kap. 15 a §				
6	Barnets rätt till liv, överlevnad och utveckling	5 kap. 1 §					
7	Födelseregist-rering, namn, medborgar-skap, samt rätten att få vetskap om sina föräldrar						
8	Rätten att behålla sin identitet						
9	Separation från föräld-rarna	5 kap. 1 § och 3 §	6 kap. 2 a § 6 kap. 4-7 §§ 6 kap. 15 a §				
10	Resa in i eller lämna länder för familje-återförening						5 kap. 3 § och 3 a § Se särskilt: 3 kap. a § st. 3 p. 3 5 kap. 18 §
12	Respekt för barnets åsikter	3 kap. 5 § 11 kap. 2 § och 10 §	6 kap. 2 a §				1 kap. 11 §
16	Barnets rätt till privatliv		6 kap. 2 § 6 kap. 11 §				
18	Föräldrarnas gemensamma ansvar med bistånd från samhället	5 kap. 1 § och 3 §	6 kap. 17 a § och 18 §				
19	Barnets rätt till skydd mot alla former av våld	5 kap. 1 § och 11 § 11 kap. 1-2 §§ 14 kap. 1 §	6 kap. 1 §				
20	Barn som berövats sin familjemiljö	1 kap. 2 § 2 kap. 1 § 3 kap. 5 § 4 kap. 1 § 5 kap. 1 §, 1 a § 6 kap. 1 § 11 kap. 1-3 §§, 10 § 16 kap. 3 §					

Index över svensk rätt i förhållande till artikel 21							
	Barn-konventionen	Social-tjänstlagen	Föräldrabalk	Lagen om internationell adoptions-förmedling	Lagen om internationella rättsförhållanden rörande adoption	Lagen med anledning av Sveriges tillträde till Haagkonventionen om skydd av barn och samarbete vid internationella adoptioner	Utlännings-lagen
21	Adoption	1 kap. 2 § 6 kap. 12 § 16 kap. 3 §	4 kap. 1 § 4 kap. 4 § 4 kap. 6 §	4 §	1 § och 2 §	2 § och 3 §	5 kap. 3 § st. 1 p. 3
22	Flyktbarn	1 kap. 2 § 2 kap. 1 § 2 a kap. 1 § 3 kap. 5 § 11 kap. 2 § och 10 § 16 kap. 3 §	16 kap. 1 §				1 kap. 10 § 1 kap. 11 § 5 kap. 1 § 5 kap. 1 c § 5 kap. 6 § 8 kap. 16 § 12 kap. 1-3 a §§ 12 kap. 18 § 13 kap. 1 §, 13 kap. 4 § 14 kap. 3 § 14 kap. 14 c § 16 kap. 9 § 18 kap. 1 §, 18 kap. 3-4 §§ UT på andra skäl än skydd: 5 kap. 3-3 b §§ 8 kap. 18 a §
23	Rättigheter för barn med funktions-hinder	1 kap. 2 § 2 kap. 1 § 3 kap. 5 § 4 kap. 1 § 5 kap. 1 § och 7 §					
24	Barnets rätt till hälsa och sjukvård	2 kap. 1 § 5 kap. 1 § 5 kap. 1 a § 11 kap. 1 § 11 kap. 2 §	6 kap. 2 § 6 kap. 11 § 6 kap. 13 § 6 kap. 13 a §				
25	Barnets rätt till regel-bunden översyn av behandling	6 kap. 4 § 6 kap. 8 § 13 kap. 1 §					
26	Barnets rätt att åtnjuta social trygg-het	1 kap. 2 § 2 kap. 1 § 3 kap. 2 § och 5 § 4 kap. 1 § och 3 § 5 kap. 1 § och 11 § 11 kap. 1 § och 10 §	7 kap. 1 §				
27	Barnets rätt till levnads-standard	1 kap. 2 § 2 kap. 1 § 3 kap. 2 § och 5 § 4 kap. 1 § och 3 § 5 kap. 1 § och 11 § 11 kap. 1 § och 10 §					
28	Barnets rätt till utbildning	5 kap. 1 § 5 kap. 1 §					

Index över svensk rätt i förhållande till artikel 21							
	Barn- konventionen	Social- tjänstlagen	Föräldrabalk	Lagen om internationell adoptions- förmedling	Lagen om internationella rättsförhållan- den rörande adoption	Lagen med anledning av Sveriges tillträde till Haagkonven- tionen om skydd av barn och sam- arbete vid internationella adoptioner	Utlännings- lagen
29	Utbildningens syfte	5 kap. 1 § 5 kap. 1 a §					
31	Barnets rätt till fritid, lek och kultur	4 kap. 1 §					
39	Rehabilitering av barn	2 kap. 1 § 5 kap. 1 § 5 kap. 1 a § 11 kap. 1 § 11 kap. 2 §	6 kap. 2 § 6 kap. 11 § 6 kap. 13 § 6 kap. 13 a §				

Index över svensk rätt i förhållanden till artikel 10 och artikel 22									
	Barn-konventionen	Ut-lämnings-lagen	Ut-lämnings-förord-ningen	Lagen om mottag-ande av asyl-sökande m.fl	Lagen om god man för ensam-komman-de barn	Lag om hälso- och sjukvård för asylsö-kande	Social-tjänst-lagen	Föräldra-balk	Skollagen
1	Definition av barn	1 kap. 2 §					1 kap. 2 §		
3	Barnets bästa	1 kap. 10 §					1 kap. 2 § 6 kap. 5 §	6 kap. 2 a §	1 kap. 10 §
5	Föräldrars ledning och den fort-löpande utvecklingen av barnets förmåga						5 kap. 1 § och 3 §	6 kap. 2a § 6 kap. 4-7 §§ 6 kap. 15 a §	
6	Barnets rätt till liv, över-levnad och utveckling						5 kap. 1 §		
7	Födelseregist-rering, namn, medborgar-skap, samt rätten att få vetskap om sina föräldrar								
8	Rätten att behålla sin identitet								
9	Separation från föräld-rarna						5 kap. 1 § och 3 §	6 kap. 2 a § 6 kap. 4-7 §§ 6 kap. 15 a §	
10	Resa in i eller lämna länder för familje-återförening	5 kap. 3 § och 3 a § Se särskilt: 3 kap. a § st. 3 p. 3 5 kap. 18 §							
12	Respekt för barnets åsikter	1 kap. 11 §					3 kap. 5 § 11 kap. 2 § och 10 §	6 kap. 2 a §	1 kap. 10 §
16	Barnets rätt till privatliv							6 kap. 2 § 6 kap. 11 §	
18	Föräldrarnas gemensamma ansvar med bistånd från samhället						5 kap. 1 § och 3 §	6 kap. 17 a § och 18 §	
19	Barnets rätt till skydd mot alla former av våld						5 kap. 1 § och 11 § 11 kap. 1-2 §§ 14 kap. 1 §	6 kap. 1 §	
20	Barn som berövats sin familjemiljö						1 kap. 2 § 2 kap. 1 § 3 kap. 5 § 4 kap. 1 § 5 kap. 1 §, 1 a § 6 kap. 1 § 11 kap. 1-3 §§, 10 § 16 kap. 3 §		

Index över svensk rätt i förhållanden till artikel 10 och artikel 22									
	Barn-konventionen	Ut-lämnings-lagen	Ut-lämnings-förord-ningen	Lagen om mottag-ande av asyl-sökande m.fl	Lagen om god man för ensam-komman-de barn	Lag om hälso- och sjukvård för asylsö-kande	Social-tjänst-lagen	Föräldra-balk	Skollagen
21	Adoption	5 kap. 3 § st.1 p.3					1 kap. 2 § 6 kap. 12 § 16 kap. 3 §	4 kap. 1 § 4 kap. 4 § 4 kap. 6 §	
22	Flyktbarn	1 kap. 10 § 1 kap. 11 § 5 kap. 1 § 5 kap. 1 c § 5 kap. 6 § 8 kap. 16 § 12 kap. 1-3 a §§ 12 kap. 18 § 13 kap. 1 §, 13 kap. 4 § 14 kap. 3 § 14 kap. 14 c § 16 kap. 9 § 18 kap. 1 §, 18 kap. 3-4 §§ UT på andra skäl än skydd: 5 kap. 3-3 b §§ 8 kap. 18 a §	8 kap. 9 b §, 10 d §, 10 e §	1 §, 2 §, 3 § Se också 2 d § förord-ningen om mottag-ande av asyl-sökande m.fl.	2 §, 3 §, 6 §, 7 § och 12 §	5 §	1 kap. 2 § 2 kap. 1 § 2 a kap. 1 § 3 kap. 5 § 11 kap. 2 § och 10 § 16 kap. 3 §	16 kap. 1 §	7 kap. 2 § 29 kap. 2 §
23	Rättigheter för barn med funktions-hinder						1 kap. 2 § 2 kap. 1 § 3 kap. 5 § 4 kap. 1 § 5 kap. 1 § och 7 §		1 kap. 4 § 3 kap. 7-9 §§
24	Barnets rätt till hälsa och sjukvård						2 kap. 1 § 5 kap. 1 § 5 kap. 1 a § 11 kap. 1 § 11 kap. 2 §	6 kap. 2 § 6 kap. 11 § 6 kap. 13 § 6 kap. 13 a §	
25	Barnets rätt till regel-bunden översyn av behandling						6 kap. 4 § 6 kap. 8 § 13 kap. 1 §		
26	Barnets rätt att åtnjuta social trygg-het						1 kap. 2 § 2 kap. 1 § 3 kap. 2 § och 5 § 4 kap. 1 § och 3 § 5 kap. 1 § och 11 § 11 kap. 1 § och 10 §	7 kap. 1 §	
27	Barnets rätt till levnads-standard						1 kap. 2 § 2 kap. 1 § 3 kap. 2 § och 5 § 4 kap. 1 § och 3 § 5 kap. 1 § och 11 § 11 kap. 1 § och 10 §		

Index över svensk rätt i förhållanden till artikel 10 och artikel 22									
	Barn-konventionen	Ut-lännings-lagen	Ut-lännings-förord-ningen	Lagen om mottag-ande av asyl-sökande m.fl	Lagen om god man för ensam-komman-de barn	Lag om hälso- och sjukvård för asylsö-kande	Social-tjänst-lagen	Föräldra-balk	Skollagen
28	Barnets rätt till utbildning						5 kap. 1 § 5 kap. 1 §		1 kap. 8 § 7 kap. 10, 12-13 §§
29	Utbildningens syfte						5 kap. 1 § 5 kap. 1 a §		1 kap. 9 § och 10 § 3 kap. 3 § 3 kap. 9-12 §§ 4 kap. 8 § 5 kap. 6 §, 12 § och 14-15 §§ 6 kap. 10 § och 15 §, 26 kap. 3 § 28 kap. 16 §
31	Barnets rätt till fritid, lek och kultur						4 kap. 1 §		14 kap. 2-3 §§ 14 kap. 7 § 25 kap. 4 §
39	Rehabilitering av barn						2 kap. 1 § 5 kap. 1 § 5 kap. 1 a § 11 kap. 1 § 11 kap. 2 §	6 kap. 2 § 6 kap. 11 § 6 kap. 13 § 6 kap. 13 a §	

